

Katedra: Katedra pedagogiky a psychologie

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství odborných předmětů

NĚKTERÉ SOUVISLOSTI KOMUNIKACE V
RODINĚ SE ŠKOLNÍM PROSPĚCHEM
STŘEDOŠKOLÁKŮ

SOME RELATIONS OF COMMUNICATION IN
THE FAMILY WITH THE SCHOOL RESULTS OF
HIGH SCHOOL STUDENTS

Bakalářská práce: 12–FP–KPP–09

Autor:

Bc. Lenka MITLEHNEROVÁ

Podpis:

_____

Vedoucí práce: Mgr. Magdaléna Marešová

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
53	22	0	14	16	1 + 1 CD

CD obsahuje celé znění bakalářské práce.

V Liberci dne: 26.6.2013

Čestné prohlášení

Název práce: Některé souvislosti komunikace v rodině se školním prospěchem středoškoláků
Jméno a příjmení autora: Bc. Lenka Mitlehnerová
Osobní číslo: P10000997

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 26.06.2013

Bc. Lenka Mitlehnerová

Chtěla bych poděkovat vedoucí bakalářské práce paní Mgr. Magdaléně Marešové za cenné připomínky, návrhy a čas, který věnovala mé práci. Dále bych chtěla poděkovat zaměstnancům Obchodní akademie a jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky Liberec za umožnění provést výzkum a respondentům za jejich laskavost při vyplňování dotazníků.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá souvislostmi mezi komunikací v rodině a subjektivní školní úspěšností žáků na střední škole.

V práci je uvedena teoretická a praktická část. Teoretická část je rozdělena do tří kapitol. První kapitola se zabývá problematikou rodiny. Ta je zaměřená na rodinu jako systém, druhy, funkce a v neposlední řadě na výchovu v rodině. Druhou kapitolu tvoří široký pojem komunikace. Ta pojednává o vymezení pojmu, druzích a jejích funkcích a komunikaci v rodině. Třetí kapitola popisuje motivaci a školní úspěšnost středoškoláků. Dále charakterizuje, co je školní úspěšnost, zapojení rodičů do vzdělávání dětí a střední odborné vzdělávání. Praktickou část tvoří výzkum souvislostí komunikace v rodině a subjektivní školní úspěšnosti středoškoláků. Výzkum byl realizován na jedné střední škole v Liberci pomocí kvantitativní metody nestandardizovaného dotazníku. Oslovila jsem 374 respondentů. Do výzkumu jsem zařadila 338 správně vyplněných dotazníků, návratnost tedy činila 90 %.

Klíčová slova

rodina, komunikace, motivace, komunikace v rodině, školní úspěšnost

Abstract

The bachelor's work deals with the relations of family communication and subjective school results of high school students.

The work has been divided into a theoretical and a practical part. The theoretical part deals with family problems. The family is a system, there are different types of families with different functions. The family also educates its members. The second part deals with communication, the definition of communication, the types and the functions and the family communication. The third chapter describes the motivation and the school results of the high school students. There is the definition of the school results, the involvement of the parents in the education of children and the high technical education. The practical chapter makes a research of the relations of communication in the family and the subjective school results of the high school students. The research was made in a high school in Liberec by quantitative method unstandardized questionnaire. 374 respondents had been asked to fill in the forms. I had handed out 338 questionnaires, 90 % of which I had gotten back.

Key words

family, communication, motivation, family communication, school results

Obsah

Seznam tabulek	10
Seznam grafů	11
Úvod	12
1 Rodina	13
1.1 Rodina jako systém	13
1.2 Druhy rodin	13
1.2.1 Charakteristika narušených rodin	14
1.2.2 Charakteristika zdravých rodin	14
1.3 Funkce rodiny	14
1.4 Výchova v rodině	15
2 Komunikace	16
2.1 Vymezení pojmu „komunikace“	16
2.2 Druhy komunikace	16
2.3 Funkce komunikování	17
2.4 Komunikace v rodině	17
2.4.1 Domácí kurikulum	18
2.4.2 Zapojení rodičů do vzdělávání jejich dětí	18
2.4.3 Domácí úkoly	19
3 Motivace a školní úspěšnost středoškoláků	20
3.1 Odměny a tresty	20
3.2 Školní úspěšnost	21
3.3 Zapojení rodičů a školní úspěšnost žáka	21
3.4 Střední odborné vzdělávání	22
3.4.1 Zapojení rodičů a školní úspěšnost středoškoláků	22
4 Kvantitativní výzkum na střední škole	23
4.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky	23
4.2 Dotazník	23
4.2.1 Návratnost dotazníků	24
4.3 Rozdělení respondentů ve třídách podle pohlaví	25
5 Subjektivní úspěšnost	26
5.1 Souvislost mezi pohlavím a školní úspěšností žáků	27
5.2 Souvislost mezi ročníkem a školní úspěšností žáků	28
6 Nejvyšší dosažené vzdělání matky	29

6.1 Souvislost mezi dosaženým vzděláním matky a komunikací s ní	29
7 Komunikace žáka s rodiči v domácím prostředí.....	31
7.1 Komunikace úspěšných a neúspěšných žáků s matkou o školních výsledcích	31
7.1.1 Souvislost mezi rokem studia a komunikací s matkou	32
7.2 Komunikace úspěšných a neúspěšných žáků s otcem o školních výsledcích.....	33
7.2.1 Souvislost mezi rokem studia a komunikací s otcem	34
7.3 Komunikace úspěšných a neúspěšných žáků s rodiči o školních aktivitách	35
8 Kontrola domácích úkolů rodiči.....	37
8.1 Souvislost mezi rokem studia a kontrolou domácích úkolů	38
9 Omezování volného času žáka rodiči	40
10 Rodičovská přítomnost.....	41
10.1 Souvislost mezi rodičovskou přítomností a školní úspěšností žáků	42
11 Motivace žáků k lepším výsledkům ve škole	43
11.1 Motivování školsky úspěšných žáků k lepším výsledkům ve škole.....	44
11.2 Motivování školsky neúspěšných žáků k lepším výsledkům ve škole	45
12 Komunikace v rodinách školsky úspěšných žáků	46
13 Komunikace v rodinách školsky neúspěšných žáků	47
14 Závěr	48
15 Diskuse	49
Seznam použitých zdrojů	51
Seznam příloh	53

Seznam tabulek

Tab. 1	Kontingenční tabulka pohlaví a školní úspěšnosti	27
Tab. 2	TN - pohlaví a školní úspěšnost	27
Tab. 3	Kontingenční tabulka pro ročník a školní úspěšnost.....	28
Tab. 4	TN – ročník a školní úspěšnost	28
Tab. 5	Kontingenční tabulka pro vzdělání matky a komunikaci s ní	30
Tab. 6	TN – vzdělání matky a komunikace s ní	30
Tab. 7	Kontingenční tabulka pro ročník a komunikaci s matkou.....	32
Tab. 8	TN – ročník a komunikace s matkou.....	33
Tab. 9	Kontingenční tabulka pro ročník a komunikaci s otcem.....	34
Tab. 10	TN – ročník a komunikace s otcem.....	35
Tab. 11	Kontingenční tabulka pro ročník a kontrolu domácích úkolů.....	39
Tab. 12	TN – ročník a kontrola domácích úkolů.....	39
Tab. 13	Kontingenční tabulka pro rodičovskou přítomnost a školní úspěšnost.....	42
Tab. 14	TN – rodičovská přítomnost a školní úspěšnost.....	42

Seznam grafů

Graf 1	Počet rozdaných a správně vyplněných dotazníků v jednotlivých ročnících (n = 338)	24
Graf 2	Rozdělení respondentů ve třídách podle pohlaví (n = 338)	25
Graf 3	Subjektivní vnímání školní úspěšnosti u žen (n = 243)	26
Graf 4	Subjektivní vnímání školní úspěšnosti u mužů (n = 95)	26
Graf 5	Nejvyšší dosažené vzdělání matky respondentů (n = 338)	29
Graf 6	Komunikace úspěšných žáků s matkou (n = 271)	31
Graf 7	Komunikace neúspěšných žáků s matkou (n = 67)	32
Graf 8	Komunikace úspěšných žáků s otcem (n = 271)	33
Graf 9	Komunikace neúspěšných žáků s otcem (n = 67)	34
Graf 10	Komunikace úspěšných žáků s rodiči o školních aktivitách (n = 271)	35
Graf 11	Komunikace neúspěšných žáků s rodiči o školních aktivitách (n = 67)	36
Graf 12	Kontrola domácích úkolů rodiči (n = 338)	37
Graf 13	Úspěšní žáci a kontrola domácích úkolů (n = 271)	38
Graf 14	Neúspěšní žáci a kontrola domácích úkolů (n = 67)	38
Graf 15	Omezování volného času neúspěšných žáků (n = 67)	40
Graf 16	Omezování volného času úspěšných žáků (n = 271)	40
Graf 17	Úspěšní žáci a rodičovská přítomnost (n = 271)	41
Graf 18	Neúspěšní žáci a rodičovská přítomnost (n = 67)	41
Graf 19	Motivace žáků k lepším výsledkům ve škole (n = 338)	43
Graf 20	Důvody k lepším výsledkům ve škole (n = 144)	44
Graf 21	Motivování školsky úspěšných žáků (n = 114)	44
Graf 22	Motivování školsky neúspěšných žáků (n = 30)	45

Úvod

Bakalářská práce se zabývá souvislostmi komunikace v rodině se školním prospěchem středoškoláků. Pro nedostupnost údajů o školním prospěchu všech žáků na škole zkoumám subjektivní vnímání školní úspěšnosti žáků. Žáci se sami ohodnotí, zda se cítí být spíše úspěšní nebo spíše (bohužel) neúspěšní. Zjišťuji informace přímo od žáků střední školy v Liberci.

Cílem práce je analyzovat rodinnou komunikaci z hlediska podpory nebo inhibice školní úspěšnosti, porovnat komunikaci v rodinách školsky úspěšných a neúspěšných žáků. Data zkoumám pomocí nestandardizovaného dotazníku. Zjišťuji, jestli rodiče komunikují se svým dítětem o školních povinnostech a jak často. Jestli se rodiče zajímají o jeho školní prospěch, podporují ho ve školních aktivitách, nějakým způsobem ho motivují. Tyto faktory pak následně porovnáme se subjektivním pocitem úspěšnosti či neúspěšnosti žáků ve škole.

Dotazník je založen převážně na otázkách z britské metaanalýzy zkoumající vliv rodičovského zapojení, podpory rodičů na výsledcích žáků. Pomocí dotazníku porovnáme, zda se závěry z metaanalýzy shodují s výzkumem na Obchodní akademii a jazykové škole s právem státní jazykové zkoušky Liberec v České republice.

1 Rodina

Rodina existuje z různých důvodů, ale především proto, aby se lidé mohli náležitě starat o své děti. Rodina je dále důležitá pro rozvoj a udržení lidstva. Umožňuje člověku patřit do jeho kultury a společnosti (Matoušek, 1997).

Člověk je tvor společenský a rád někam patří. Rodina je místem prvotní socializace dítěte. „*Rodina bývá považována za základní sociální jednotku společnosti*“ (Vališová, aj. 2007, s. 324). Podle Matouška (1997) rodina předurčuje vývoj dítěte, vztahy k různým skupinám lidí. Vystavuje dítě určitým překážkám, dává mu určitý typ podpory.

Rodina se skládá z rodičů (matka a otec) a dětí. Rodiče jsou obvykle v manželském svazku. Zákon o rodině vymezuje manželství jako trvalé společenství muže a ženy za účelem založení rodiny a řádné výchovy dětí (Zákony ČR online 2012).

Podle Matouška (1997, str. 8) je rodina „*unikátní a nenahraditelnou institucí proto, že nejlepším možným způsobem spojuje specifické a univerzální.*“ I pro dospělého člověka je rodina těžko postradatelnou institucí. Rodina je také zdrojem stresu, i přes únavu a nemoc musí být rodiče dětem stále k dispozici.

1.1 Rodina jako systém

Definice pojmu „rodina“ je mnoho. Sobotková (2007) uvádí, že rodina je jako systém. Systém se dá charakterizovat jako soubor částí a vztahů mezi nimi.

Rodinné systémy se dají charakterizovat následovně. Jsou složité na organizaci, složky systému se stále mění. Jsou otevřené např. reprodukci. Jsou přizpůsobivé. Probíhá zde stálá výměna informací (Sobotková, 2007).

1.2 Druhy rodin

Podle Satirové (2006) existují dva druhy rodin. Jedná se o narušené a zdravé rodiny. Ke srovnání používá čtyři základní kritéria. Prvním kritériem je sebehodnocení, což vyjadřuje, jaké názory a pocity má člověk o sobě. Dalším měřítkem je komunikace. Pod tímto pojmem rozumíme způsob, jak se mezi sebou dorozumíváme. Rodinný systém určuje pravidla, kterými se lidé řídí a společenská vazba znamená možnost, jak se lidé chovají k ostatním.

1.2.1 Charakteristika narušených rodin

Satirová ve své knize *Kniha o rodině* (2006) uvedla, jak se dají charakterizovat narušené rodiny. Když budeme předpokládat předchozí čtyři kritéria, můžeme uvést následující tvrzení. Sebehodnocení narušených rodin je nízké. Komunikace mezi členy je nejasná, neupřímná. Pravidla, která se mají dodržovat, jsou přísná, jasně daná a nediskutuje se o nich. Společenská vazba je bojácná, ponížená a obviňující.

1.2.2 Charakteristika zdravých rodin

Pro vitální rodiny podle Satirové (2006) platí jiná tvrzení. Sebehodnocení rodiny je vysoké. Komunikace mezi členy je přímá, jasná, výstižná a upřímná. Pravidla se mohou měnit, jsou lidská, přiměřená okolnostem. Společenská vazba je otevřená a důvěřivá.

1.3 Funkce rodiny

Rodina plní základní funkce, podle Krause (2008) jich existuje šest. Jedná se o *biologickoreprodukční funkci*. V dnešní době počet narozených dětí klesá, mladí lidé nemají dost finančních prostředků na uživení dítěte, mají dluhy, někteří nejsou připraveni na to, aby se stali rodiči.

Další funkcí je *sociálně-ekonomická funkce*. Členové rodiny jsou zapojeny do výrobního i nevýrobního procesu. V dnešní době roste nezaměstnanost a zvyšují se životní náklady.

Třetí funkce je nazvaná jako *ochranná funkce*. Rodina má zajišťovat životní potřeby celé rodiny. Patří sem potřeby biologické, hygienické a zdravotní.

Mezi další funkce patří *socializačně-výchovná*. Rodina učí své děti chování ve společnosti, přizpůsobování životu. Odpovědnost leží především na rodině. Záleží na stylu ve výchově, který rodina uplatňuje. Existuje 7 stylů, které rodiče používají. **Liberální styl** představuje situaci, kdy dítě má dovoleno vše od svých rodičů. **Hýčkájící styl** znamená, když rodiče dítě rozmazlují a nemusí si to ani sami uvědomovat. V případě, kdy rodiče dítě usměřují v každé situaci, můžeme tento styl nazvat **perfekcionistačtckým**. Když se rodiče přehnaně bojí o dítě, jedná se o **hypochondrizující styl**. Existuje také

autoritativní styl. Jedná se o situaci, kdy rodiče dávají dítěti příkazy, které musí splňovat. V některých případech rodiče používají **tvrký styl**. To znamená, že používají i fyzické násilí ve výchově. Posledním stylem je **demokratický**, který je ze všech neoptimálnější. Rodina je založená na důvěře, partnerství mezi členy.

Pátou funkcí je *funkce relaxační*. Ta představuje situace, jak rodina tráví společně volný čas, jestli jezdí na společné dovolené.

Rodina plní také *funkci emocionální*. To znamená, že rodina vytváří pocity lásky, bezpečí a jistoty. Narůstá počet rodin, které tuto funkci neplní.

1.4 Výchova v rodině

Vzájemným působením vnitřních dispozic a vnějších vlivů se vyvíjí každý jedinec. Člověk reaguje individuálně na různé podněty, do nichž patří přírodní, sociální a kulturní prostředí, a tím se začleňuje do společnosti (Švarcová, 2005).

Podle Krause (2008, str. 64) „*výchova představuje dynamický proces vědomé a řízené socializace a zahrnuje všechny činnosti, které člověka formují pro život v konkrétní společnosti*“.

Jiné vymezení pojmu předkládají Vališová, Kasíková (2007). Výchovu lze charakterizovat jako soustavné a systematické působení na jedince. Toto působení vede k osvojení si kultury, hodnot a sociálních kompetencí.

Výchova by měla jedince připravovat sociálním rolím. Ke kterým například patří občan, pracovník, člen rodiny, ochránce životního prostředí, účastník dopravy. Rodina by měla vytvářet pro děti bezpečné a pevné zázemí (Švarcová, 2005). V rámci rodinných vztahů probíhá začleňování jedince do společnosti, porozumění zásadám lidského soužití (Vališová, Kasíková, 2007).

2 Komunikace

Ve svém životě komunikujeme každý den, ať už je to v práci se svým nadřízeným, ve škole se spolužáky a učiteli, doma s rodiči, manželem, dětmi. Jak jinak bychom se něco dozvěděli nebo ostatním sdělili? Slouží nám jako dorozumívací prostředek jak mezi lidmi, tak mezi zvířaty.

2.1 Vymezení pojmu „komunikace“

Vybíral (2005, s. 25) uvádí, že komunikace, „*nikoli tedy jen proudění informace, ale i podílení se na celku komunikace a na povaze či dopadu zprávy třeba jen tím, že jsme přítomni. Komunikujeme, i když jen přihlížíme slovní výměně mezi dvěma účastníky.*“

2.2 Druhy komunikace

Podle Vybírala (2005) se mezilidská komunikace dělí podle prostředí a role na několik situací. Existuje *intimní párová komunikace v soukromí*. Je to v případě, kdy je nikdo nepozoruje. Další je *soukromá komunikace partnerů*, která představuje komunikaci na veřejnosti. Například rozhovor u přijímacích zkoušek, výsledků na policii se nazývá *jednostranně řízená komunikace s rozdělenými rolemi*. *Neformální komunikace* se uplatňuje v rodině. S *formální komunikací* se setkáme v malé skupině, na poradě v práci. Dále existuje *komunikace samostatného člověka na veřejném prostranství*, *komunikace člověka v davu*. Sem můžeme zařadit fanoušky fotbalových klubů. Další druh komunikace představuje *komunikaci při obchodování, uzavírání smluv, prostřednictvím masmédií a interkulturální komunikace*, například komunikace s cizincem.

Když rodič s dítětem komunikuje, používá verbální a neverbální komunikaci. Neverbální komunikace neboli mimoslovní bývá doplňována verbální neboli slovní komunikací, aby tomu dítě porozumělo. Mezi neverbální projevy patří například vztyčení prstu, úsměv, pohlazení. Je důležité, aby matka a otec komunikovali s dítětem stejným způsobem. Dobré je mluvit jasně, otevřeně (AZ RODINA.cz, 2007).

2.3 Funkce komunikování

Vybíral (2005, s. 31) uvádí hlavní funkce komunikování.

1. *„Informativní*
2. *Instruktážní*
3. *Persuazivní*
4. *Operativní*
5. *Zábavní*
6. *Kontaktní*
7. *Sebe-prezentační“*

Pomocí funkce **informativní** oznamujeme, předáváme zprávu. **Instruktážní** funkci můžeme charakterizovat slovesy naučit, navést. Pomocí **persuazivní** funkce chceme někoho ovlivnit, aby změnil názor. Díky komunikaci můžeme řešit a vyřešit naše spory, tomu se říká funkce **operativní** neboli vyjednávací, někoho můžeme rozveselit, rozptýlit, a to je funkce **zábavní**. Komunikace nám dává možnost užít si blízkosti s druhým, někomu se zalíbit, těmto se říká funkce **kontaktní** a **sebe-prezentační** (Vybíral, 2005).

2.4 Komunikace v rodině

Komunikace v rodině je velmi důležitou součástí života žáka. Když rodiče budou děti chválit, odměňovat za výsledky ve škole, ale hlavně podporovat v jejich činnosti, děti budou mít větší chuť se učit a mít dobré známky ve škole. Dítě vidí, že je pro rodiče důležitý a že je zajímavý, když se ptají, co bylo ve škole. Děti jim budou chtít udělat radost a začnou se více učit (Tonucci, 1991).

„Inteligentní, pilní a ti, kteří mají doma podporu, jsou ve škole dobří, naučí se a mají dobré známky. Nejsou dobří, neučí se, a proto propadají žáci hloupí, znechucení a nemotivovaní a ti, kteří nemají za zády dobře připravenou a starostlivou rodinu.“
(Tonucci, 1991, str. 5)

2.4.1 Domácí kurikulum

Můžeme říci, že chudoba je většinou spojena s nízkým výkonem ve škole. V rodinách, které poskytují podporu žákům, komunikují s nimi, překonají nepříjemnou sociální a ekonomickou situaci, se vyskytuje více úspěšných žáků. Významnějším ukazatelem úspěšnosti je domácí kurikulum, které mohou rodiče ovlivnit než socioekonomickou stránku rodiny. Do této skupiny se dají zahrnout vztahy v rodině, způsob života (Dvořák, 2005).

Domácí kurikulum je charakterizováno třemi činnostmi rodiny. V první skupině se jedná o vztah rodiče a dítěte. Patří sem běžné každodenní rozhovory, diskuse o knihách, prohlídky muzeí, knihoven, kulturních památek, podpora dítěte. Vztah s rodiči přináší dítěti bohatou slovní zásobu a emoční podporu. Aby dítě bylo připravené na učení ve škole, je přínosné, abychom dítěti četli, naslouchali mu, mluvili s ním (Dvořák, 2005).

Do druhé skupiny zahrnujeme časy na učení, jídlo, spánek, hry, práci, četbu. Učení by mělo tvořit běžnou součást rodinného života. Podle Dvořáka (2005) výzkumy odhalily, že stanovení hranic ve výchově má vliv na učení žáka. Do třetí skupiny patří požadavky rodiny na učení jejich dítěte, kontrola prospěchu žáka ve škole. Tyto činnosti se mohou uplatňovat v každé domácnosti bez ohledu na vzdělanostní úroveň či socioekonomickou stránku rodičů (Dvořák, 2005).

2.4.2 Zapojení rodičů do vzdělávání jejich dětí

„Zapojení rodičů zahrnuje jejich péči o vlastní děti, kontakt a spolupráci s rodiči ostatních dětí a zájem o školu, do níž chodí jejich děti.“ (Dvořák, 2005, str. 110) Tento pojem je velmi obsáhlý a obsahuje různé kategorie jako jsou rodičovství, komunikace rodičů se školou, dobrovolná pomoc ve škole, podpora učení žáků v domácím prostředí, rozhodování například ve školní radě a spolupráce s dalšími organizacemi (Dvořák, 2005).

Je známo, že pokud žáci mají maximalizovat jejich školní výsledky, budou potřebovat plnou podporu jejich rodičů. Podle Evropské komise je určitý stupeň rodičovského zapojení významným ukazatelem kvality vzdělání. Cílem této metaanalýzy je posouzení vlivu podpory rodičů na dosaženém vzdělání žáků, rodinného učení na žákův úspěch ve škole, zapojení a úroveň vzdělání rodičů. Snaží se odpovědět na následující otázku. Jaké prvky podpory rodičů, rodinného učení, zapojení rodičů a úroveň jejich vzdělání má pozitivní dopad na úspěch žáka ve škole (Desforges, Abouchaar, 2003)?

Existuje silný vztah mezi socioekonomickým statusem a zapojením rodičů. Čím vyšší je socioekonomický status, tím více se zapojují rodiče do edukace jejich dítěte. Nejdůležitějším faktorem je domácí diskuse. Potvrdilo se, že čím více rodiče a děti hovořili mezi sebou doma, tím žáci byli úspěšnější ve škole. Co rodiče se svými dětmi doma dělají je významnější než jakýkoli jiný faktor výchovného působení (Desforges, Abouchaar, 2003).

Zapojení rodičů je silně spojeno se sociálně-ekonomickou stránkou, zkušenostmi rodičů s učením. U rodičů některých etnických a sociálních skupin je méně pravděpodobné, že se zapojí do vzdělávání jejich dětí. Zapojení rodičů je pozitivně ovlivněno úrovní dosažených výsledků jejich dětí. Čím vyšší je úroveň vzdělávacích výsledků, tím se více rodiče zapojují (Harris, Goodal, 2007).

Mezi překážky zapojení rodičů se řadí nedostatek času, jazykové bariéry, problémy s péčí o dítě, negramotnost rodičů, neschopnost porozumět. Rodiče hrají důležitou roli v rozvoji a vzdělávání jejich dětí a úspěchu škol. Existují důkazy o tom, že zapojení rodičů se zvyšuje se sociálním postavením, příjmy a úrovní vzdělání rodičů (Harris, Goodal, 2007).

Čím je dítě starší, zapojení rodičů klesá. Psychický stav a problémy rodičů mají negativní vliv na jejich zapojení. Materiální chudoba má také silný negativní dopad. Stupeň rodičovského zapojení souvisí s úrovní vzdělání matky. Čím vyšší je úroveň vzdělání matky, tím větší je účast na zapojení. Je silně ovlivněna úspěchem dítěte. Čím vyšší je úspěch, tím větší je stupeň zapojení. Ten je ovlivněn do určité míry etnickou kulturou rodiny (Desforges, Abouchaar, 2003).

2.4.3 Domácí úkoly

Podle výzkumů mají správně zadané domácí úkoly až trojnásobný vliv na učení žáků ve srovnání se socioekonomickou stránkou rodiny. Domácí úkoly slouží pro rozvoj kritického myšlení žáka a utváření si postojů. Jsou důležité proto, aby žák zvládl znalosti a pojmy ze školy. Díky domácím úkolům se žák připravuje na školu doma, uvažuje o daném učivu v klidném prostředí a učiteli slouží pro kontrolu žakových znalostí. Důležité je, aby učitel vracel domácí úkoly oznamkované a v co nejkratším čase zpět žákovi (Dvořák, 2005).

3 Motivace a školní úspěšnost středoškoláků

Podle Heluse (1979, str. 64) „o motivaci obecně uvažujeme jako o souhrnu faktorů, které energizují a řídí průběh chování a prožívání člověka v jeho vztazích jak k okolnímu světu, tak k sobě samému.“ Výsledkem vzájemného působení jedince a prostředí je motivované chování. K tomu jsou zapotřebí vnitřní motivační dispozice (potřeby) a vnější motivační popudy (incentivy), které potřeby neustále obnovují. Existují incentivy, které dokáží rozvíjet intenzivní činnosti najednou. Mohou to být odměny a tresty (Helus, 1979).

V knize Efektivní učení ve škole (Dvořák, 2005) se píše, že učení je do značné míry ovlivňováno motivací žáků. U motivovaného žáka se projevuje zájem, vytrvalost pro dosažení cíle a je schopen vynaložit velké množství úsilí. Tyto znaky mají vliv na kvantitu a kvalitu toho, co se naučí. Rozlišují se dva druhy motivace. Vnější motivace se vytváří na základě pozitivních dopadů, což může být například odměna. Existují různé formy odměn, můžeme zde zařadit pochvalu, peníze a hmotné dárky. Vnitřní motivace naznačuje, že žák je zaujatý do činnosti, ale nedostává takové odměny. „Významným rysem žáků s vnitřní motivací je přesvědčení, že k úspěchu je třeba úsilí.“ (Dvořák, 2005, str. 51)

Je těžké si představit žáka, který by nebyl motivovaný a ve škole stále úspěšný. Důvody k otázce, proč se žák učí, jsou různorodé. Někteří žáci chtějí mít dobré výsledky ve škole kvůli jejich rodičům, aby jim udělali radost. Jiní žáci se učí proto, aby na vysvědčení měli dobré známky. Stane-li se tak obdrží od rodičů finanční nebo hmotnou odměnu. Ještě existuje jedna skupina žáků, kterou uspokojuje potřeba dobrého výkonu (Helus, 1979).

3.1 Odměny a tresty

Podle Čapka (2008) odměna představuje pozitivní hodnocení. Je spojena s chováním nebo jednáním člověka. Vychovávanému přináší odměna radost a uspokojení potřeb. Naopak trest vyjadřuje negativní hodnocení. Vychovávanému přináší trest nelibost, omezení potřeb a může vyvolat také frustraci.

Žák očekávající odměnu, zvyšuje výskyt odměňovaného chování a ten žák, který očekává trest, snižuje výskyt trestaného chování. Existují výzkumem podložené předpoklady. Platí, že pochvala má silnější účinek než trest. Žáku, kterému nevěnujeme dostatek pozornosti, má horší výsledky než žák, kterého chválíme nebo káráme. Žákův výkon ve škole je posilován opakovanou pochvalou a opětovné trestání naopak výkon

sníží. Odměny a tresty patří mezi nejčastěji používané výchovné prostředky (Čapek, 2008).

3.2 Školní úspěšnost

Helus (1979, str. 39) chápe školní úspěšnost jako „soulad vytvářený v průběhu výchovně vzdělávacích kooperací a řešící rozpory mezi požadavky školy na straně jedné a výkony, činnostmi a vývojem žákovy osobnosti na straně druhé.“ Úspěšnost je výsledkem spolupráce mezi žákem a učitelem (Helus, 1979).

3.3 Zapojení rodičů a školní úspěšnost žáka

Desforges, Abouchaar (2003) zkoumali velké množství studií a výzkumů, které se zabývaly zájmy rodičů o jejich děti, rodičovskou podporou a vzděláním rodiny na výsledcích žáků. Podle metaanalýzy (Desforges, Abouchaar, 2003) je zapojení rodičů do vzdělávání dítěte silně ovlivněno úrovní výsledků žáka ve škole. Čím vyšší je dosažení výsledků ve škole, tím častější je zapojení rodičů. U rodičů jsou různé úrovně zapojení, které jsou způsobené socioekonomickým statusem, chudobou, zdravím rodiny a také odlišným vnímáním role rodiče.

Úspěch žáků je ovlivněn mnoha faktory, kterými mohou být lidé, procesy a instituce. Do utváření dětského pokroku jsou zapojeni rodiče, příbuzní, vrstevnické skupiny, okolí, škola a jiné subjekty. Většina rodičů mluví s učitelem o pokroku jejich dítěte. Vztah mezi zapojením rodičů a dosažením úspěchu není lineární. Neznamená tedy, že zdvojnásobení úsilí rodičů by vedlo ke zdvojnásobení dosažení úspěchu žáka. Významnou roli na dopad školních výsledků mají domácí vztahy. Zapojení funguje tím, že pomáhá dítěti budovat vysoké vzdělanostní aspirace (Desforges, Abouchaar, 2003).

Metaanalýza (Desforges, Abouchaar, 2003) naznačuje jasný dopad zapojení rodičů na úspěšné vzdělání svých dětí. Co dělají rodiče s dětmi doma, je mnohem důležitější než co se děje ve škole, socioekonomický status rodiny nebo úroveň vzdělání matky. Mezi překážky kvalitního rodičovského zapojení patří extrémní chudoba, užívání návykových látek, domácí násilí, deprese, problémové dítě, nedostatek důvěry mezi rodiči a dítětem, nedostatek znalostí o rodičovském zapojení.

3.4 Střední odborné vzdělávání

Vědomosti, schopnosti a postoje dosažené v základním vzdělávání se rozvíjí dále ve středním. Rozšiřuje žákům všeobecné znalosti a doplňuje o odborné vzdělání. Dále žáky připravuje na další studium nebo pro výkon povolání. Vzdělávací program středního vzdělávání je ukončen výučním listem, maturitní zkouškou (Zákon č. 561/2004 Sb., § 57 - § 58).

3.4.1 Zapojení rodičů a školní úspěšnost středoškoláků

Harris a Goodall (2007) zkoumali zapojení rodičů do vzdělávání jejich dětí na středních školách. Tento výzkum byl proveden na 20 školách. Vzorek obsahoval 314 respondentů. Cílem jejich výzkumu bylo zjistit, jaký je vliv rodičovského zapojení na úspěch studenta. Se zaměstnanci školy, rodiči a studenty byly provedeny rozhovory, aby zjistili, jaký význam přikládají pojmu rodičovské zapojení tyto tři skupiny. Při strukturovaných rozhovorech se zjišťovaly informace o zapojení rodičů do vzdělávání jejich dětí, o překážkách, vlivu zapojení rodičů na výsledky žáků.

Podle výzkumného projektu (Harris, Goodal, 2007) rodiče mají největší vliv na dosažení úspěchu mladých lidí prostřednictvím podpory jejich učení doma spíše než podporou aktivit ve škole. Podpora vzdělávání v domácím prostředí umožňuje velké dosažení úspěchu ve škole. Podpora aktivit ve škole se vyznačuje tím, že rodiče reagují na telefonní hovory, účastní se rodičovských schůzek, jsou členem nějakého sdružení ve škole.

Rodiče a zaměstnanci konstatovali, že zapojení rodičů je jednodušší u žáků na základní škole než na střední škole. Rodiče také řekli, že je mnohem pohodlnější pomáhat s domácími úkoly v primárních letech. Přesto respondenti zdůraznili, že největším přínosem k dosažení úspěchu ve škole je podpora a zájem o učení v domácím prostředí (Harris, Goodal, 2007).

4 Kvantitativní výzkum na střední škole

Pro vypracování výzkumné části jsem si zvolila kvantitativní výzkum. Výzkum se zabýval zjišťováním souvislostí mezi komunikací v rodině a školní subjektivní úspěšností žáků.

Desforges, Abouchaar (2003) v metaanalýze zjišťovali, jaké faktory mají pozitivní dopad na úspěch žáka ve škole. Inspirovala jsem se některými otázkami z jejich dotazníku, protože prokázali domácí diskusi, což je nejdůležitější faktor ovlivňující úspěšnost žáků. Čím více rodiče s dětmi hovořili mezi sebou v domácím prostředí, tím byli žáci úspěšnější ve škole. Výsledky z výzkumu ukázaly, že mnohem důležitější je přítomnost rodičů s dětmi v domácím prostředí než ve škole.

Jako metodu jsem použila nestandardizovaný dotazník, který byl nicméně vytvořen s přihlédnutím k dotazníku z přehledové studie (Desforges, Abouchaar, 2003). Výzkum jsem provedla na Obchodní akademii a jazykové škole s právem státní jazykové zkoušky Liberec. Pro zpracování kvantitativních dat jsem použila počítačový program Microsoft Excel a Statgraphics Centurion XVI (dále jen SGP).

4.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem výzkumu je zjistit odpovědi na následující výzkumné otázky:

- Jakou roli hraje komunikace v zapojování rodičů do vzdělávání jejich dítěte?
- Intervenují rodiče do vzdělávání dětí a jakým způsobem?
- Jaký je rozdíl v komunikaci mezi úspěšnými a neúspěšnými žáky v rodině?

4.2 Dotazník

Dotazník (viz příloha A) se skládal z 9 otázek. První dvě otázky byly identifikační, abych zjistila pohlaví a ročník, ve kterém žáci studují. Další otázka se týkala nejvyššího dosaženého vzdělání matky žáků, protože podle přehledové studie (Desforges, Abouchaar, 2003) vzdělání matky žáků úzce souvisí se zapojením rodičů do vzdělávání jejich dítěte. Čím vyšší je úroveň dosaženého vzdělání matky, tím větší je účast rodičů na edukaci dítěte. Dále jsem se zabývala subjektivními otázkami ohledně komunikace s matkou, otcem. Jak

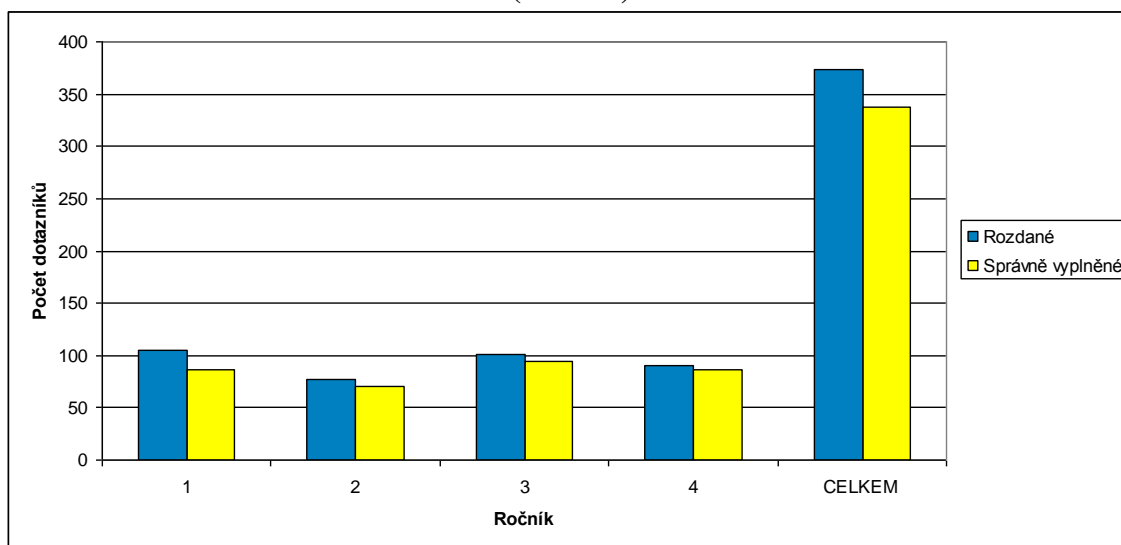
často spolu mluví o školních výsledcích a jak často o školních činnostech, aktivitách. Studie ukazuje, že komunikace doma je mnohem důležitější než ve škole, socioekonomický status rodiny nebo úroveň vzdělání matky (Desforges, Abouchaar, 2003).

Další otázky se týkaly kontroly domácích úkolů, omezování volného času dítěte rodiči. Následující otázka zjišťovala situaci, jestli je alespoň jeden z rodičů doma, když přijde dítě ze školy. Předposlední otázka se ptala na to, zda jsou žáci motivováni rodiči k lepším výsledkům ve škole. Dotazník zakončila otázka, kde žák odpověděl, zda se cítí být spíše úspěšný nebo spíše neúspěšný z hlediska školních výsledků ve škole.

4.2.1 Návratnost dotazníků

Dotazníky jsem rozdala ve všech třídách na škole. Očekávala jsem návratnost kolem 80 % z přítomných dotazovaných, protože například Chráska (2007) uvádí v pedagogických výzkumech u osobního dotazování velmi vysokou návratnost na rozdíl od dotazníků rozesílaných poštou. Dotazníky žáci vyplňovali o vyučovací hodině za přítomnosti učitele. Jak je vidět na grafu 1, z přítomných 374 dotázaných respondentů bylo správně vyplněných 338 dotazníků. Celková návratnost dotazníků činila 90 %, což je dost vysoká hodnota. Část dotazníků byla znehodnocena nevyplněním některých položek. Tyto dotazníky jsem z výzkumu vyloučila.

Graf 1 Počet rozdaných a správně vyplněných dotazníků v jednotlivých ročnících (n = 338)

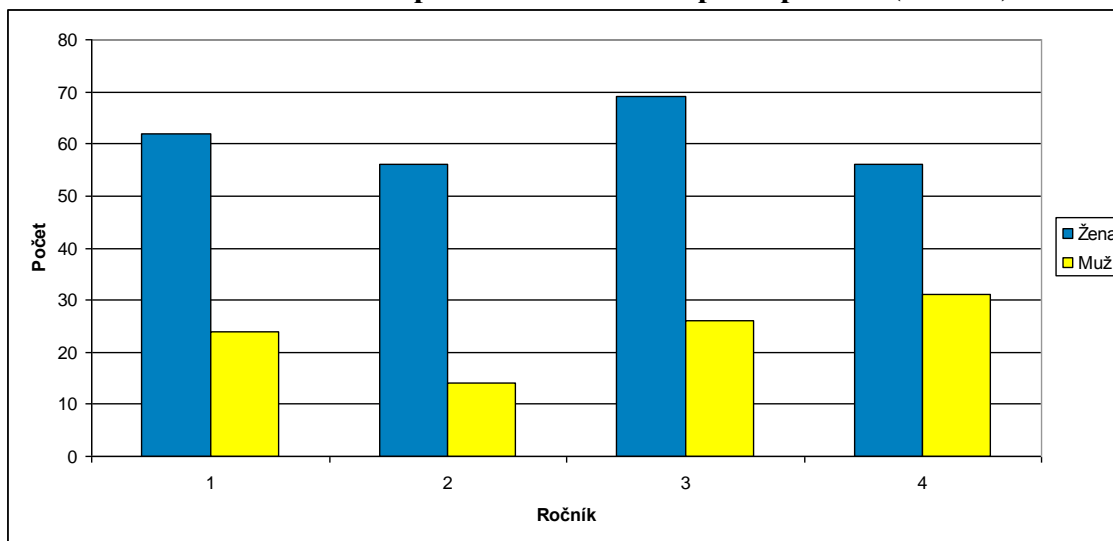

Zdroj: vlastní zpracování

4.3 Rozdělení respondentů ve třídách podle pohlaví

Předpokládala jsem větší zastoupení žen ve třídách. Když se podíváme na graf 2, můžeme vidět větší zastoupení žen než mužů ve všech třídách. Z celkového počtu 338 respondentů bylo dotázáno 243 žen a 95 mužů.

Graf 2 Rozdělení respondentů ve třídách podle pohlaví (n = 338)

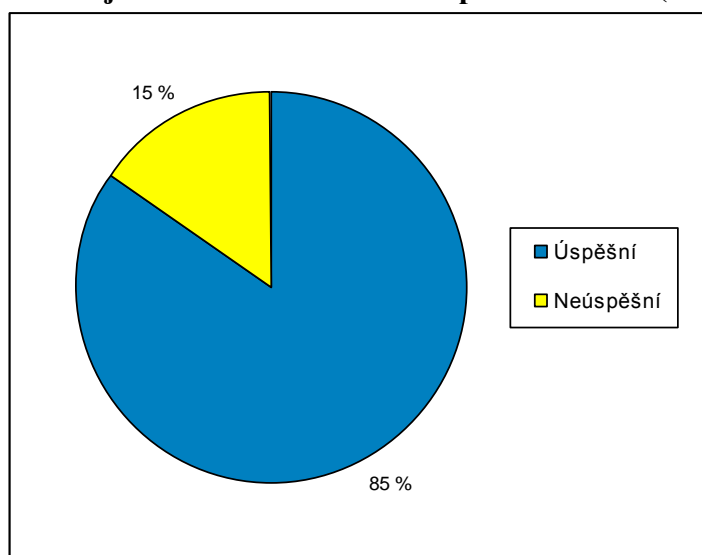

Zdroj: vlastní zpracování

5 Subjektivní úspěšnost

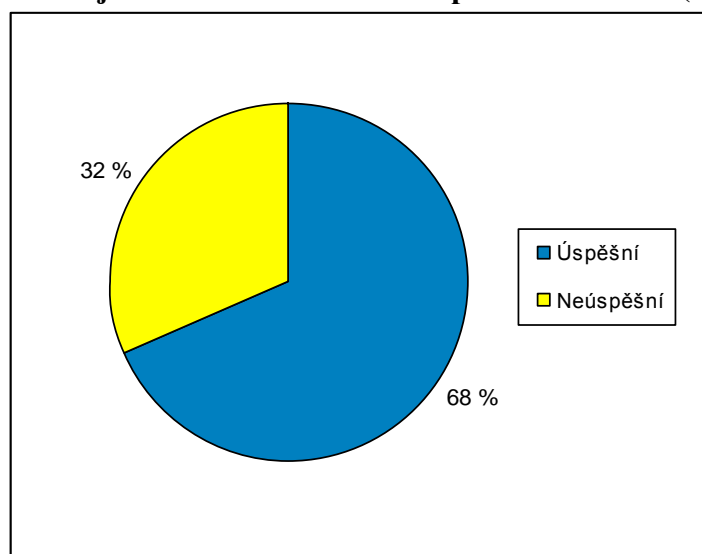
Na grafu 3 je vidět, že 85 % z přítomných dotázaných žen se cítí být spíše úspěšné a 15 % spíše neúspěšné. U mužů na grafu 4 je evidentní, že 68 % z přítomných dotázaných mužů se cítí být spíše úspěšní a 32 % spíše neúspěšní. Lze tedy konstatovat, že úspěšných žen je více než úspěšných mužů.

Graf 3 Subjektivní vnímání školní úspěšnosti u žen (n = 243)

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 4 Subjektivní vnímání školní úspěšnosti u mužů (n = 95)

Zdroj: vlastní zpracování

5.1 Souvislost mezi pohlavím a školní úspěšností žáků

Pro zjištění závislosti či nezávislosti mezi dvěma proměnnými jsem použila Chí-kvadrát test o nezávislosti v kontingenční tabulce. Proměnné pohlaví a subjektivní úspěšnost jsou nominální neboli slovní proměnné. Pro výpočet statistiky jsem použila statistický program SGP. Chtěla jsem zjistit, zda existuje nějaká závislost mezi pohlavím žáka a jeho subjektivním vnímáním jeho úspěšnosti ve škole na hladině významnosti 5 %.

Nejprve jsem si vypracovala kontingenční tabulku. V tab. 1 můžeme vidět, že 206 žen, což je 60,95 % z celkového počtu dotázaných žáků se cítí být spíše úspěšné. Zatímco 30 mužů se cítí být spíše neúspěšní z hlediska školních výsledků.

Tab. 1 Kontingenční tabulka pohlaví a školní úspěšnosti

<i>Pohlaví</i>	<i>Školní úspěšnost</i>		<i>Celkem</i>
	<i>spíše neúspěšný/á</i>	<i>spíše úspěšný/á</i>	
<i>Muži</i>	30	65	95
	8,88 %	19,23 %	28,11 %
<i>Ženy</i>	37	206	243
	10,95 %	60,95 %	71,89 %
<i>Celkem</i>	67	271	338
	19,82 %	80,18 %	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Dále jsem si stanovila hypotézu H_0 , která představovala situaci, kde proměnné pohlaví a školní úspěšnost jsou nezávislé, a hypotézu H_1 , která popírala nulovou hypotézu. Pomocí testu nezávislosti (dále jen TN) v tab. 2 byla vypočítána statistika Chí-kvadrát. Závislost jsem zjišťovala podle P-Value. V případě, kdy P-Value je menší než hladina významnosti 5 %, zamítla jsem H_0 a přijala H_1 . Na hladině významnosti 5 % jsem prokázala, že mezi pohlavím a školní úspěšností žáka existuje souvislost.

Tab. 2 TN - pohlaví a školní úspěšnost

<i>Test</i>	<i>Statistika</i>	<i>P-Value</i>
Chí-kvadrát	11,491	0,0007

Zdroj: SGP

5.2 Souvislost mezi ročníkem a školní úspěšností žáků

Pokusila jsem se zjistit, zda existuje závislost mezi ročníkem, ve kterém respondenti studují, a školní úspěšností žáka. Tuto skutečnost jsem otestovala na základě testu o nezávislosti v kontingenční tabulce. Stanovila jsem si nulovou hypotézu H_0 , která představovala situaci, že ročník a školní úspěšnost jsou nezávislé veličiny. Naproti tomu jsem si určila alternativní hypotézu H_1 , která vyjadřovala opak nulové hypotézy.

Z tab. 3 můžeme vyčíst, že 63 respondentů ze čtvrtého ročníku se cítí být spíše úspěšní z hlediska školních výsledků ve škole. Pouze 8 žáků ze druhého ročníku uvedlo, že se cítí být spíše neúspěšní z hlediska školních výsledků ve škole. Testovala jsem na hladině významnosti 5 %. V tab. 4 je vidět, že P-Value je menší než hladina významnosti, a proto jsem zamítla H_0 a přijala H_1 . Na hladině významnosti 5 % jsem prokázala, že mezi ročníkem a školní úspěšností žáků existuje souvislost.

Tab. 3 Kontingenční tabulka pro ročník a školní úspěšnost

Ročník	Školní úspěšnost		Celkem
	spíše úspěšný/á	spíše neúspěšný/á	
1	63	23	86
2	62	8	70
3	83	12	95
4	63	24	87
Celkem	271	67	338

Zdroj: vlastní zpracování

Tab. 4 TN – ročník a školní úspěšnost

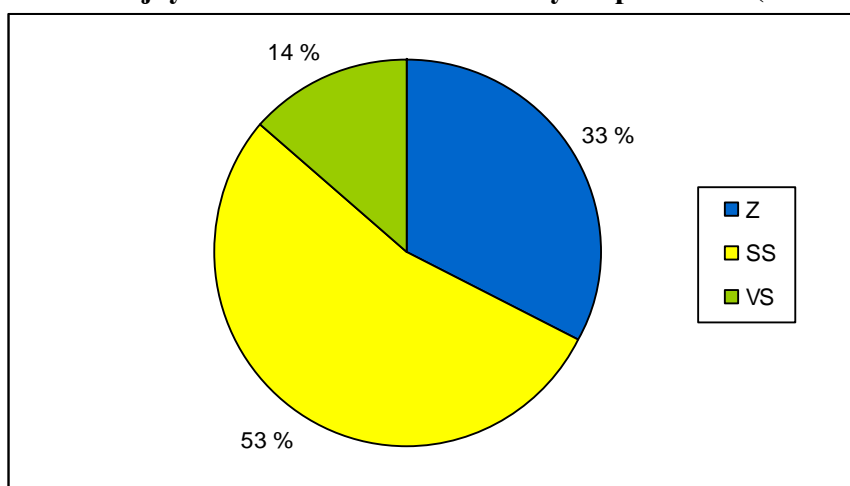
Test	Statistika	P-Value
Chí-kvadrát	12,086	0,0071

Zdroj: SGP

6 Nejvyšší dosažené vzdělání matky

Stupeň rodičovského zapojení souvisí s úrovní vzdělání matky. Čím vyšší úroveň vzdělání matky, tím větší je účast na zapojení rodičů do vzdělávání jejich dětí (Desforges, Abouchaar, 2003). Odpovědi na otázku číslo 1 z dotazníku (viz příloha A) jsem sloučila kvůli zpracování údajů. Do skupiny základní vzdělání (Z) jsem zahrnula ještě kategorii středoškolské vzdělání zakončené výučním listem. Středoškolské vzdělání (SŠ) obsahuje zakončení maturitní zkouškou. Do vysokoškolského vzdělání (VŠ) jsem zařadila bakalářské, magisterské/inženýrské a jiné studium. Z grafu 5 můžeme vidět, že 53 % z celkového počtu dotázaných žáků má matku se středoškolským vzděláním, 33 % dosáhlo pouze základního vzdělání a 14 % má matku s vysokoškolským vzděláním.

Graf 5 Nejvyšší dosažené vzdělání matky respondentů (n = 338)

Zdroj: vlastní zpracování

6.1 Souvislost mezi dosaženým vzděláním matky a komunikací s ní

Jedním ze závěrů z metaanalýzy (Desforges, Abouchaar, 2003) bylo to, jak se rodiče zapojují do vzdělávání jejich dítěte závislé na úrovni dosaženého vzdělání matky. Mělo by platit, že čím vyšší úroveň vzdělání matky, tím větší je účast na zapojení rodičů. Harrisová a Goodallová (2007) tvrdí, že zapojení rodičů se zvyšuje s úrovní vzdělání rodičů.

Pro zjištění závislosti či nezávislosti těchto dvou proměnných jsem použila opět Chí-kvadrát test o nezávislosti v kontingenční tabulce na hladině významnosti 5 %. Sloučila jsem sloupce odpovědí jednou měsíčně a nikdy, kde bylo zaznamenáno nejméně

odpovědí. V kontingenční tab. 5 můžeme vidět, že 89 žáků mluví s matkou, která má středoškolské vzdělání, každý den. Ze 110 žáků, kteří mají matku se základním vzděláním, je 41 žáků, kteří mluví s matkou jednou týdně. 29 žáků má matku s vysokoškolským vzděláním a mluví s ní každý den.

Tab. 5 Kontingenční tabulka pro vzdělání matky a komunikaci s ní

<i>Vzdělání</i>	<i>Frekvence komunikace</i>			<i>Celkem</i>
	<i>1x měsíčně + nikdy</i>	<i>1 x týdně</i>	<i>Každý den</i>	
<i>Základní</i>	15	41	54	110
	4,44 %	12,13 %	15,98 %	32,54 %
<i>Středoškolské</i>	25	68	89	182
	7,40 %	20,12 %	26,33 %	53,85 %
<i>Vysokoškolské</i>	6	11	29	46
	1,78 %	3,25 %	8,58 %	13,61 %
<i>Celkem</i>	46	120	172	338
	13,61 %	35,50 %	50,89 %	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Stanovila jsem si H_0 , která říká, že dosažené vzdělání matky a komunikace s ní jsou nezávislé veličiny. Naproti tomu H_1 představovala opak nulové hypotézy. Dále program vypočítal statistiku Chí-kvadrát a P-Value, které jsem srovnala s hladinou významnosti 5 %. Jelikož je P-Value větší než 0,05 v tab. 6, nezamítla jsem H_0 a nepřijala H_1 . Na hladině významnosti 5 % se mi nepodařila prokázat souvislost mezi výší vzdělání matky a úrovně komunikace s ní. Důvodem nezjištění souvislosti mezi těmito dvěma proměnnými může být jednak sjednocení základního a středoškolského vzdělání zakončené výučním listem do jedné kategorie. Na druhou stranu může být příčinou malý vzorek respondentů.

Tab. 6 TN – vzdělání matky a komunikace s ní

<i>Test</i>	<i>Statistika</i>	<i>P-Value</i>
Chí-kvadrát	3,574	0,4667

Zdroj: SGP

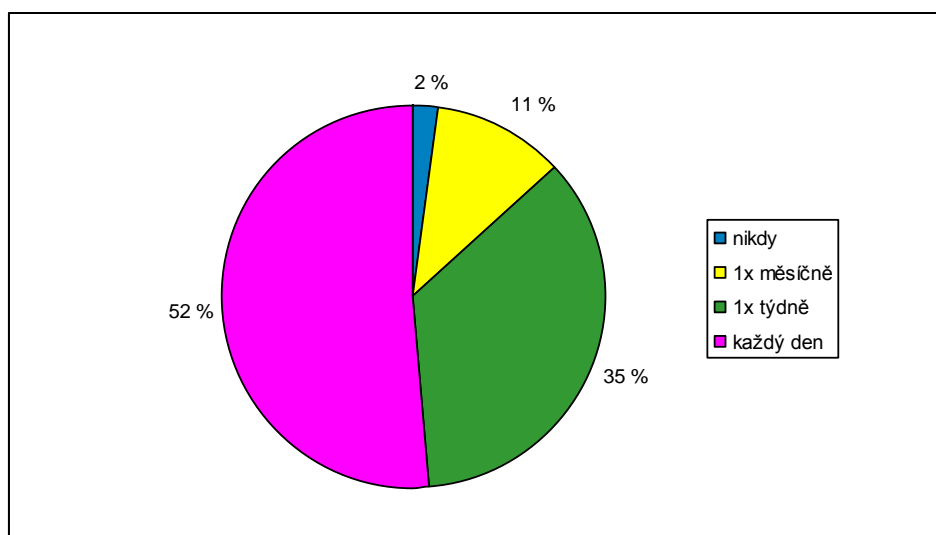
7 Komunikace žáka s rodiči v domácím prostředí

Přehledová studie (Desforges, Abouchaar, 2003) ukazuje, že komunikace doma rodičů s dětmi je mnohem důležitější faktor než komunikace ve škole, socioekonomický status rodiny nebo úroveň dosaženého vzdělání matky. Zapojení rodičů na vzdělávání dítěte klesá, čím je dítě starší. Negativní vliv na zapojení má podle těchto autorů i psychický stav dítěte, problémy rodičů a materiální chudoba.

7.1 Komunikace úspěšných a neúspěšných žáků s matkou o školních výsledcích

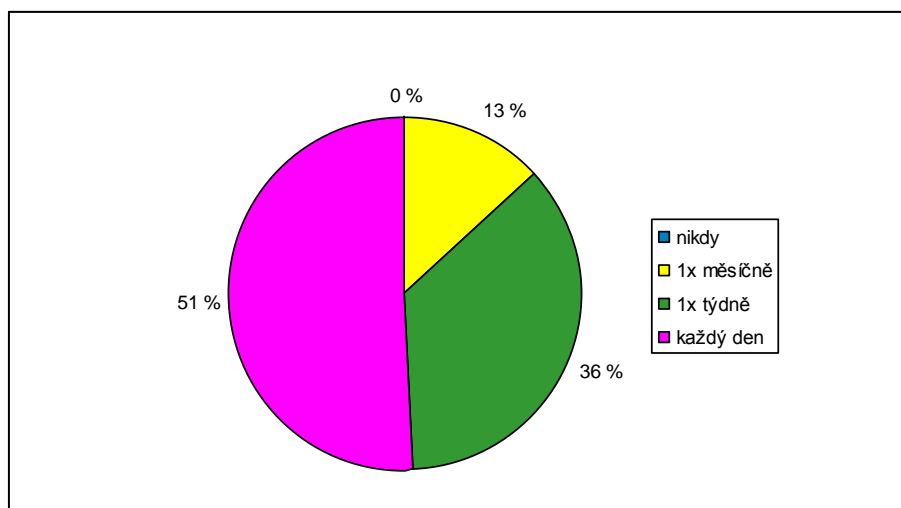
Předpokládala jsem, že úspěšní žáci budou komunikovat s matkou častěji a neúspěšní žáci méně. Z grafů 6 a 7 je zřejmé, že 52 % úspěšných žáků a 51 % neúspěšných žáků komunikují s matkou o školních výsledcích každý den. Tento předpoklad se mi nepotvrdil.

Graf 6 Komunikace úspěšných žáků s matkou (n = 271)

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 7 Komunikace neúspěšných žáků s matkou (n = 67)

Zdroj: vlastní zpracování

7.1.1 Souvislost mezi rokem studia a komunikací s matkou

Podle metaanalýzy (Desforges, Abouchaar, 2003) zapojení rodičů klesá, čím je dítě starší. Provedla jsem test o nezávislosti v kontingenční tabulce, který ukázal, jestli mezi rokem studia a komunikací s matkou existuje závislost. Stanovila jsem si hypotézu H_0 , která říká, že tyto proměnné jsou nezávislé. Určila jsem hypotézu H_1 , která je opakem nulové hypotézy.

Tab. 7 Kontingenční tabulka pro ročník a komunikaci s matkou

Ročník	Frekvence komunikace				Celkem
	nikdy	1x měsíčně	1x týdně	každý den	
1	2	5	21	58	86
2	1	5	31	33	70
3	2	14	36	43	95
4	1	16	32	38	87
Celkem	6	40	120	172	338

Zdroj: vlastní zpracování

Z kontingenční tab. 7 můžeme vyčíst, že například 36 žáků ze třetího ročníku mluví s matkou o školních výsledcích jednou týdně. Dva žáci z prvního ročníku nemluví s matkou o školních výsledcích. Procentní počet žáků, kteří se baví s matkou o školních výsledcích každý den, klesá s vyšším studovaným ročníkem. Tento závěr z přehledové studie (Desforges, Abouchaar, 2003) se shoduje se závěrem z mého výzkumu.

Statistický program vypočítal statistiku Chí-kvadrát a P-Value, které jsem porovnávala s hladinou významnosti 5 %. Na této hladině jsem testovala předpoklad. Jak je

vidět z tab. 8, P-Value je menší než 0,05, a proto jsem zamítla H_0 a přijala H_1 . Na hladině významnosti 5 % jsem prokázala, že mezi ročníkem, ve kterém žáci studují, a komunikací žáků s matkou o školních výsledcích existuje souvislost.

Tab. 8 TN – ročník a komunikace s matkou

<i>Test</i>	<i>Statistika</i>	<i>P-Value</i>
Chí-kvadrát	19,210	0,0235

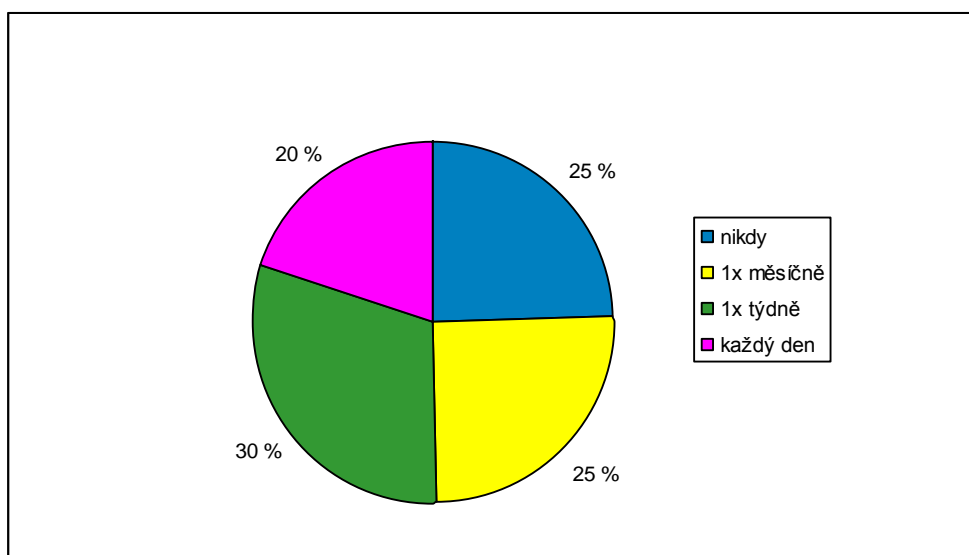
Zdroj: SGP

Jelikož bylo u některých odpovědí málo četností, jedná se o méně přesný údaj. Abych mohla výsledek zobecnit na celou populaci, musel by se zvýšit rozsah souboru. Dalším řešením by bylo sloučit některé sloupce odpovědí, ale tím by se údaje zkreslily.

7.2 Komunikace úspěšných a neúspěšných žáků s otcem o školních výsledcích

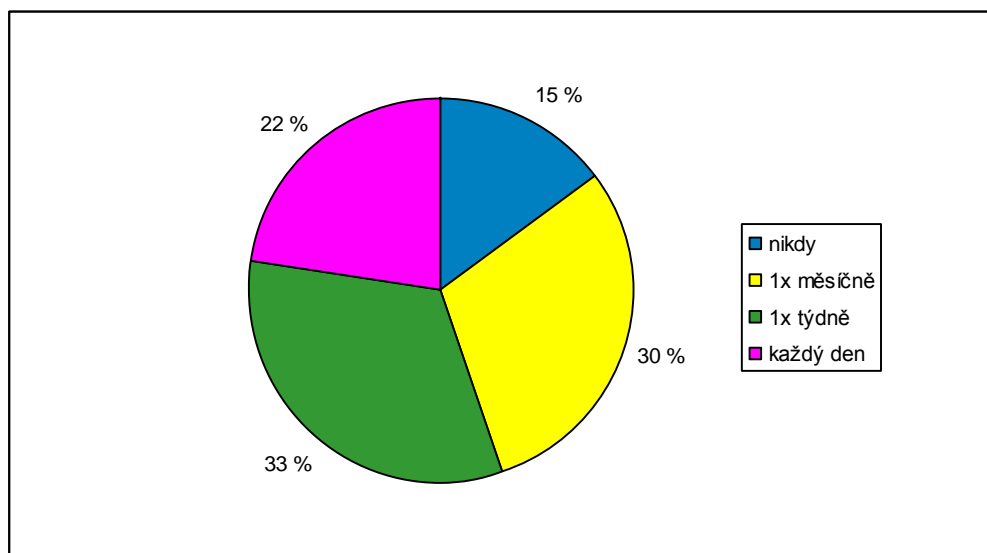
Předpokládala jsem, že s otcem budou žáci komunikovat méně často než s matkou. To se potvrdilo. S matkou komunikují jak úspěšní, tak neúspěšní žáci každý den. Jak je vidět z grafu 8, s otcem komunikují úspěšní žáci nejčastěji jednou týdně, ale převažuje zde i jednou měsíčně až nikdy. U neúspěšných žáků na grafu 9 komunikují s otcem převážně jednou týdně.

Graf 8 Komunikace úspěšných žáků s otcem (n = 271)

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 9 Komunikace neúspěšných žáků s otcem (n = 67)

Zdroj: vlastní zpracování

7.2.1 Souvislost mezi rokem studia a komunikací s otcem

Jelikož byla zjištěna závislost mezi rokem studia a komunikací s matkou, rozhodla jsem se, že provedu tento test o nezávislosti i pro komunikaci s otcem. Pokusila jsem se zjistit, zda existuje závislost mezi ročníkem, ve kterém žáci studují, a tím, jak se žáci baví doma o školních výsledcích s jejich otcem. Opět jsem použila test o nezávislosti v kontingenční tabulce.

Tab. 9 Kontingenční tabulka pro ročník a komunikaci s otcem

Ročník	Frekvence komunikace				Celkem
	nikdy	1x měsíčně	1x týdně	každý den	
1	16	20	26	24	86
2	14	18	25	13	70
3	23	26	26	20	95
4	25	23	28	11	87
Celkem	78	87	105	68	338

Zdroj: vlastní zpracování

Z kontingenční tabulky 9 můžeme vyčíst, že 26 respondentů ze třetího ročníku komunikuje s otcem o školních výsledcích jednou týdně. Stanovila jsem si H_0 , která říká, že ročník, ve kterém respondenti studují, a komunikace s otcem jsou nezávislé proměnné. Alternativní H_1 byla opakem nulové hypotézy.

V tab. 10 je vypočítáno P-Value, které jsem porovnála s hladinou významnosti 5 %. P-Value je větší než 0,05, a proto jsem nezamítla H_0 a nepřijala H_1 . Na hladině významnosti jsem prokázala, že ročník a komunikace s otcem nejsou na sobě závislé.

Tab. 10 TN – ročník a komunikace s otcem

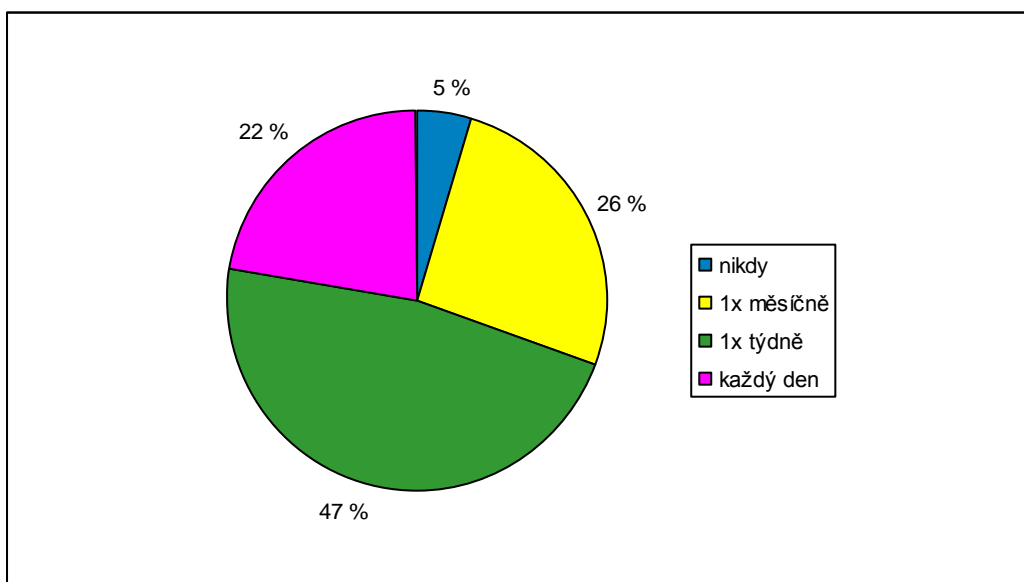
<i>Test</i>	<i>Statistika</i>	<i>P-Value</i>
Chí-kvadrát	8,706	0,4648

Zdroj: SGP

7.3 Komunikace úspěšných a neúspěšných žáků s rodiči o školních aktivitách

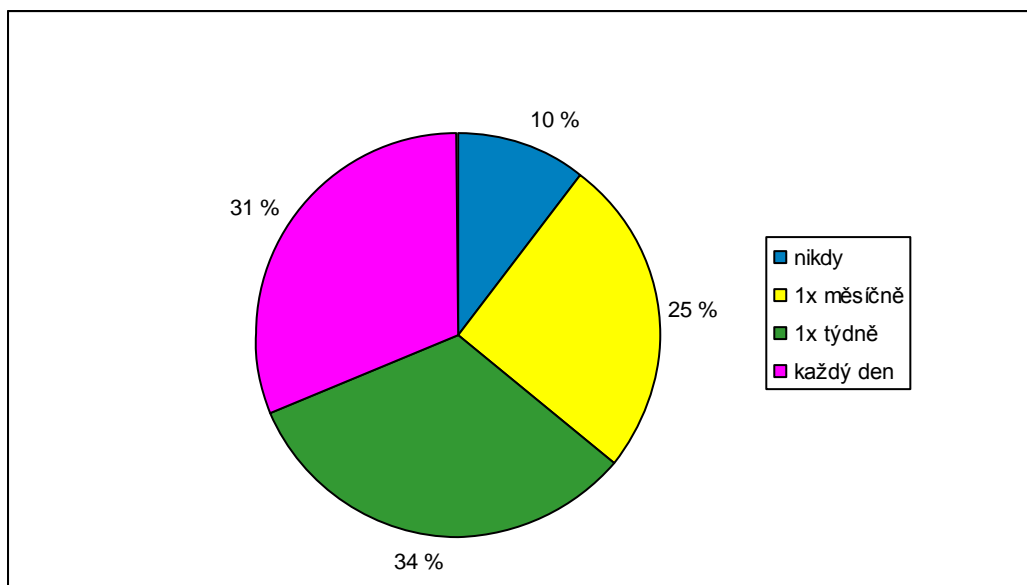
Do školních aktivit může být zařazeno dění ve škole, školní akce, výlety, znalostní nebo sportovní soutěže. Očekávala jsem, že úspěšní žáci budou komunikovat s rodiči o školních aktivitách častěji než neúspěšní žáci. Tento předpoklad se mi nepotvrdil. Z grafu 10 je zřejmé, že úspěšní žáci komunikují s rodiči o školních aktivitách jednou za týden. Z grafu 11 je zřejmé, že neúspěšní žáci komunikují nejčastěji jednou týdně.

Graf 10 Komunikace úspěšných žáků s rodiči o školních aktivitách (n = 271)

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 11 Komunikace neúspěšných žáků s rodiči o školních aktivitách (n = 67)

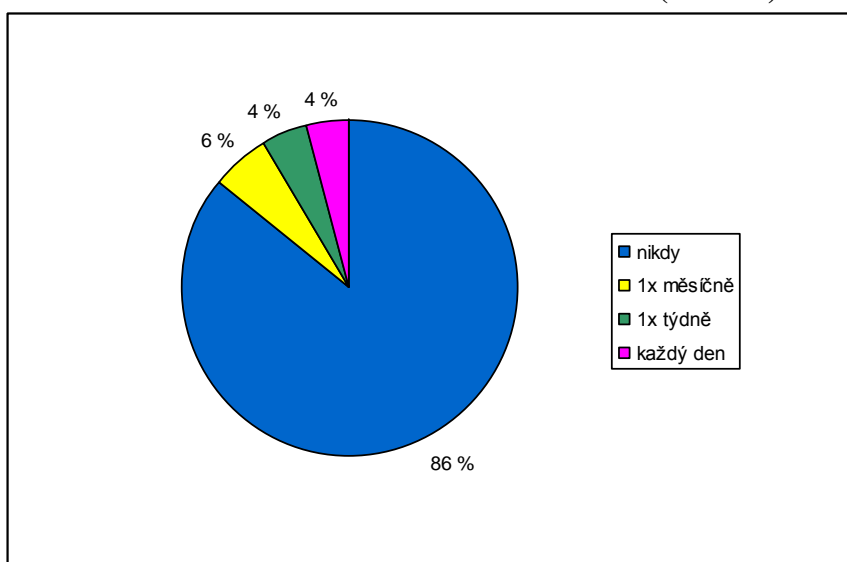

Zdroj: vlastní zpracování

8 Kontrola domácích úkolů rodiči

Pátá otázka z dotazníku (viz příloha A) zjišťovala, jak často rodiče kontrolují jejich děti, zda vypracovali domácí úkol. Očekávala jsem, že úspěšné žáky kontrolují rodiče jednou týdně až každý den. Na druhou stranu jsem předpokládala, že neúspěšné žáky rodiče nekontrolují nikdy, případně jednou měsíčně. Na grafu 12 je vidět, že 86 % z celkového počtu dotázaných žáků, což činí 290 žáků, rodiče nekontrolují, zda si vypracovali domácí úkoly.

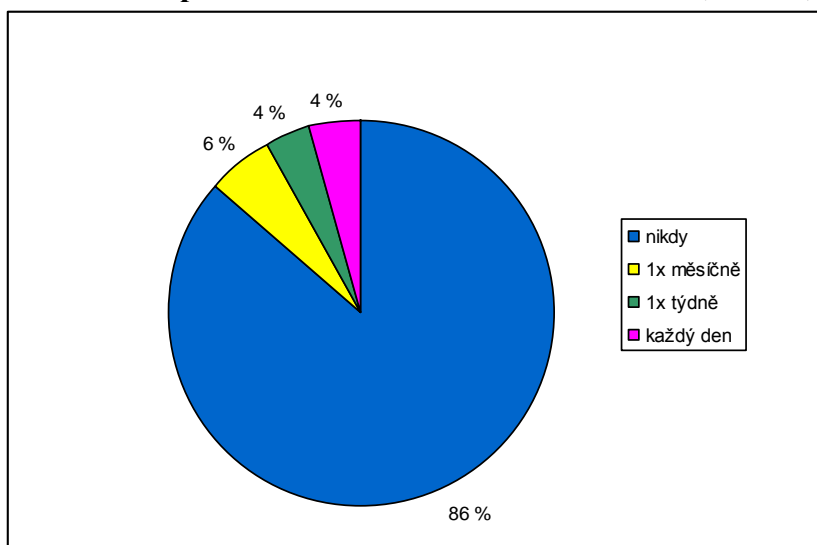
Graf 12 Kontrola domácích úkolů rodiči (n = 338)

Zdroj: vlastní zpracování

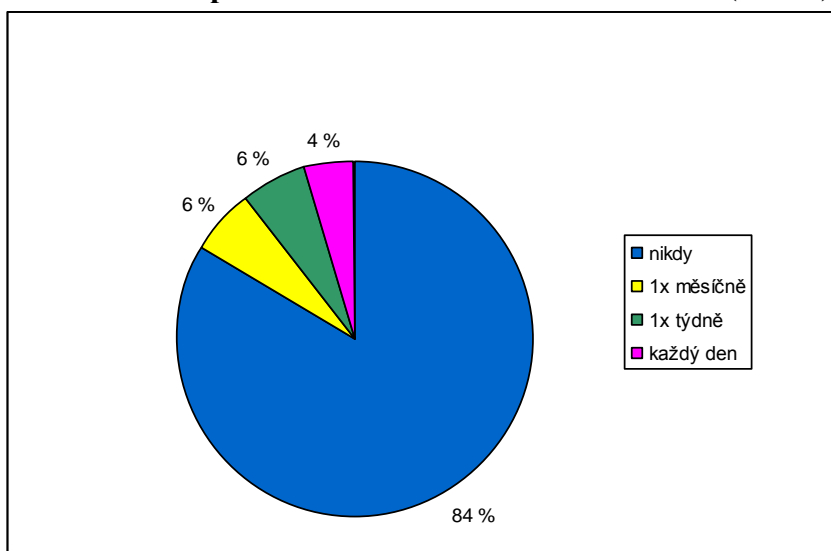
Úspěšné žáky z grafu 13 rodiče nekontrolují, zda vypracovali domácí úkol, nikdy. Tento předpoklad se mi nepotvrdil. Pouhé 4 % zabírají žáci, které rodiče kontrolují každý den a jednou týdně. Graf 14 ukazuje, že neúspěšné žáky rodiče také nekontrolují nikdy. Předpoklad o tom, že neúspěšní žáci nejsou kontrolováni nikdy, se mi potvrdil.

Graf 13 Úspěšní žáci a kontrola domácích úkolů (n = 271)

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 14 Neúspěšní žáci a kontrola domácích úkolů (n = 67)

Zdroj: vlastní zpracování

8.1 Souvislost mezi rokem studia a kontrolou domácích úkolů

Otestovala jsem na hladině významnosti 5 %, jestli mezi ročníkem a kontrolou domácích úkolů rodiči existuje závislost. Z tab. 11 můžeme vyčíst, že 10 respondentů z prvního ročníku je kontrolováno rodiči každý den. Určila jsem si nulovou hypotézu H_0 , která vyjadřovala nezávislost mezi ročníkem a kontrolou domácích úkolů, a alternativní hypotézu H_1 , která předpokládala opak H_0 . V tab. 12 je P-Value menší než hladina významnosti, a proto jsem zamítla H_0 a přijala H_1 . Na hladině významnosti 5 % jsem

prokázala, že mezi ročníkem a kontrolou domácích úkolů rodiči existuje souvislost.

Tab. 11 Kontingenční tabulka pro ročník a kontrolu domácích úkolů

<i>Ročník</i>	<i>Frekvence kontroly</i>				<i>Celkem</i>
	<i>nikdy</i>	<i>1x měsíčně</i>	<i>1x týdně</i>	<i>každý den</i>	
<i>1</i>	64	7	5	10	86
<i>2</i>	64	1	4	1	70
<i>3</i>	83	6	4	2	95
<i>4</i>	79	5	2	1	87
<i>Celkem</i>	290	19	15	14	338

Zdroj: vlastní zpracování

Tab. 12 TN – ročník a kontrola domácích úkolů

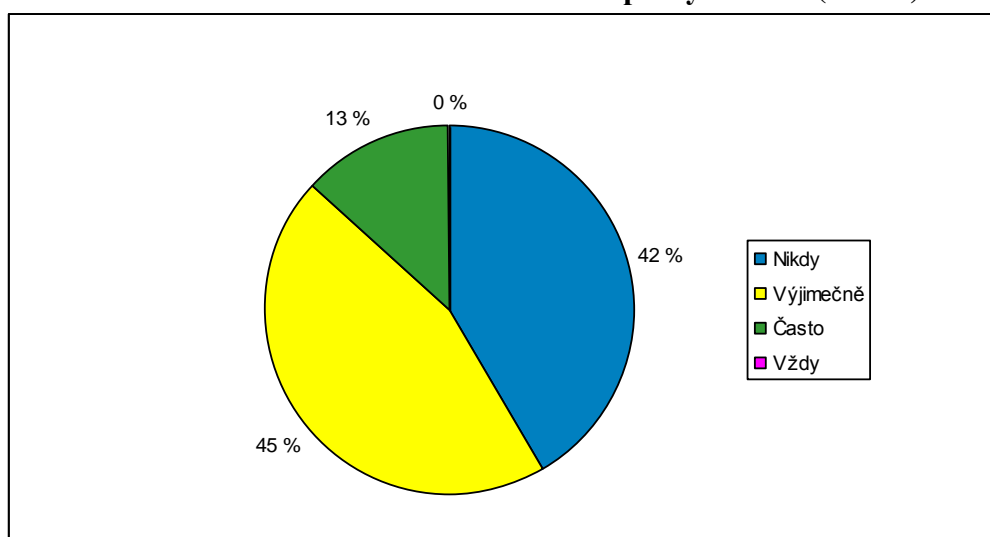
<i>Test</i>	<i>Statistika</i>	<i>P-Value</i>
Chí-kvadrát	22,325	0,0079

Zdroj: SGP

9 Omezování volného času žáka rodiči

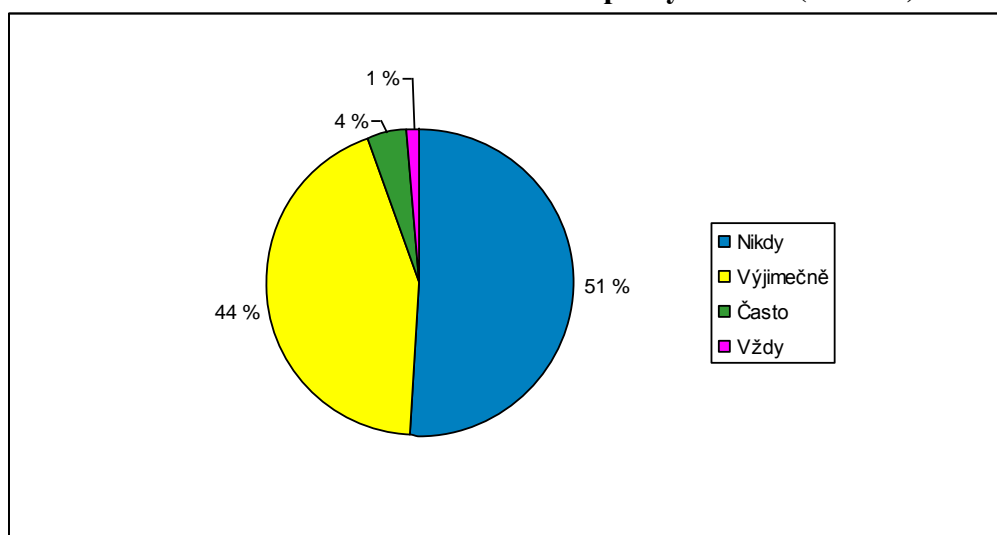
Rodiče mohou omezovat volný čas dítěte různými způsoby, může sem patřit zákaz sledování televize, hraní na počítači nebo styk s přáteli. Předpokládala jsem, že rodiče omezují častěji žáky, kteří se cítí být neúspěšní než ty, kteří se cítí být spíše úspěšní. Z grafu 15 můžeme vyčíst, že rodiče žáků, kteří se cítí být neúspěšní ve škole, omezují volný čas jejich dítěte výjimečně. V grafu 16 rodiče žáků, kteří se cítí být spíše úspěšní, neomezují volný čas jejich dítěte. Tento předpoklad se mi potvrdil.

Graf 15 Omezování volného času neúspěšných žáků (n = 67)

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 16 Omezování volného času úspěšných žáků (n = 271)

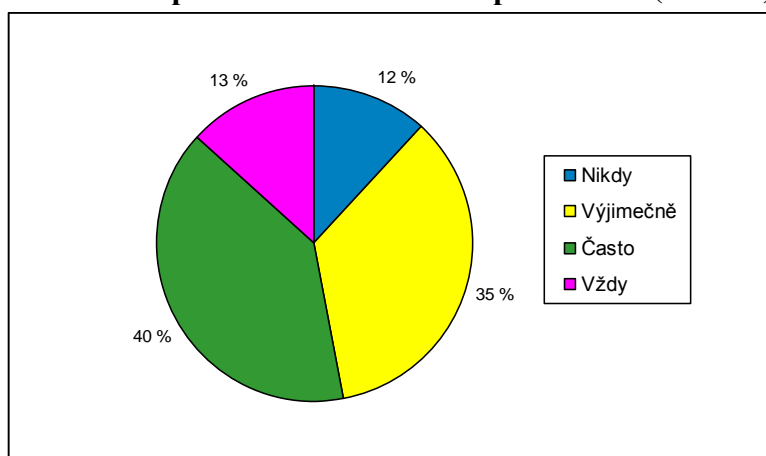

Zdroj: vlastní zpracování

10 Rodičovská přítomnost

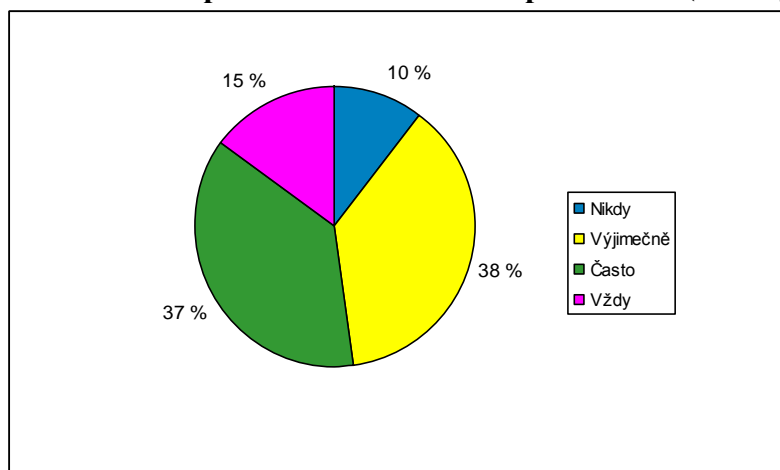
Pod pojmem rodičovská přítomnost rozumíme to, jestli jsou rodiče doma, když přijdou jejich děti ze školy. Očekávala jsem, že rodiče úspěšných žáků budou doma častěji, když přijdou jejich děti ze školy, než rodiče neúspěšných žáků. Na grafu 17 je zřejmé, že rodiče žáků, kteří se cítí být úspěšní z hlediska školních výsledků, jsou doma častěji ve 40 % ze všech úspěšných žáků. Na druhém grafu 18 rodiče žáků, kteří se cítí být neúspěšní z hlediska školních výsledků, jsou doma ze 37 % výjimečně z celkového počtu neúspěšných žáků. Můj předpoklad se mi potvrdil. Mezi výsledky nejsou tak značné rozdíly.

Graf 17 Úspěšní žáci a rodičovská přítomnost (n = 271)

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 18 Neúspěšní žáci a rodičovská přítomnost (n = 67)

Zdroj: vlastní zpracování

10.1 Souvislost mezi rodičovskou přítomností a školní úspěšností žáků

Chtěla jsem zjistit, zda je školní úspěšnost žáků závislá či nezávislá na rodičovské přítomnosti. Z tab. 13 můžeme konstatovat, že u 94 žáků, kteří se cítí být spíše úspěšní, jsou rodiče doma výjimečně. 7,40 % z celkového počtu žáků, což je 25 neúspěšných žáků, jsou rodiče doma výjimečně, když přijdou děti ze školy.

Tab. 13 Kontingenční tabulka pro rodičovskou přítomnost a školní úspěšnost

Frekvence	Školní úspěšnost		Celkem
	spíše úspěšný/á	spíše neúspěšný/á	
nikdy	33	7	40
	9,76 %	2,07 %	11,83 %
výjimečně	94	25	119
	27,81 %	7,40 %	35,21 %
často	109	26	135
	32,25 %	7,69 %	39,94 %
vždy	35	9	44
	10,36 %	2,66 %	13,02 %
Celkem	271	67	338
	80,18 %	19,82 %	100,00 %

Zdroj: vlastní zpracování

Stanovila jsem si nulovou hypotézu, která říká, že školní úspěšnost a rodičovská přítomnost jsou nezávislé. Hypotéza H_1 byla stanovena jako opak nulové hypotézy. V tab. 14 je vidět, že P-Value je větší než hladina významnosti 5 %. Proto jsem nezamítla nulovou hypotézu a nepřijala hypotézu alternativní. Na hladině 5 % jsem zjistila, že školní úspěšnost žáků není závislá na rodičovské přítomnosti v tomto věku.

Tab. 14 TN – rodičovská přítomnost a školní úspěšnost

Test	Statistika	P-Value
Chí-kvadrát	0,279	0,9639

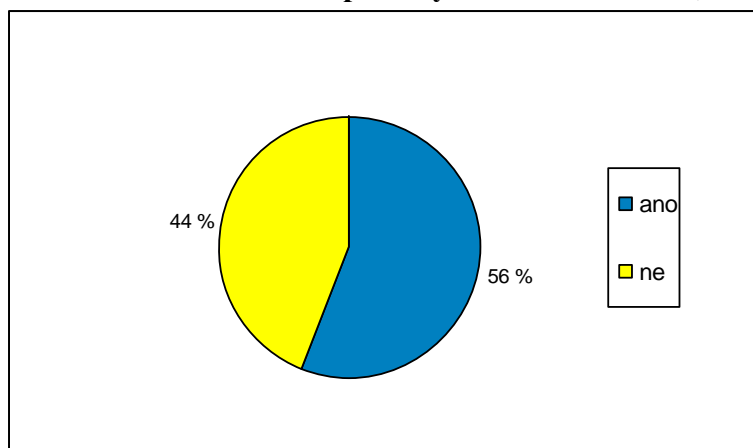
Zdroj: SGP

11 Motivace žáků k lepším výsledkům ve škole

K tomu, aby žák dosáhl lepších výsledků ve škole, je důležitá motivace. Helus (1979) dělí motivaci na vnitřní a vnější. Vnitřně motivovaní jsou žáci, kteří nemusejí být motivováni od rodičů či učitelů a také dosahují výborných výsledků ve škole. Důvodem je to, že tento žák se učí pro sebe, má z toho radost. Naproti tomu žáci, kteří mají pouze vnější motivaci, se nebudou chtít učit a dosahovat lepších výsledků, když za to nebudou náležitě odměněni. Prostředky vnější motivace jsou odměny a tresty. Na střední škole by se mělo k odměnám přistupovat jednotlivě podle osobnosti žáka.

Graf 19 Motivace žáků k lepším výsledkům ve škole (n = 338)

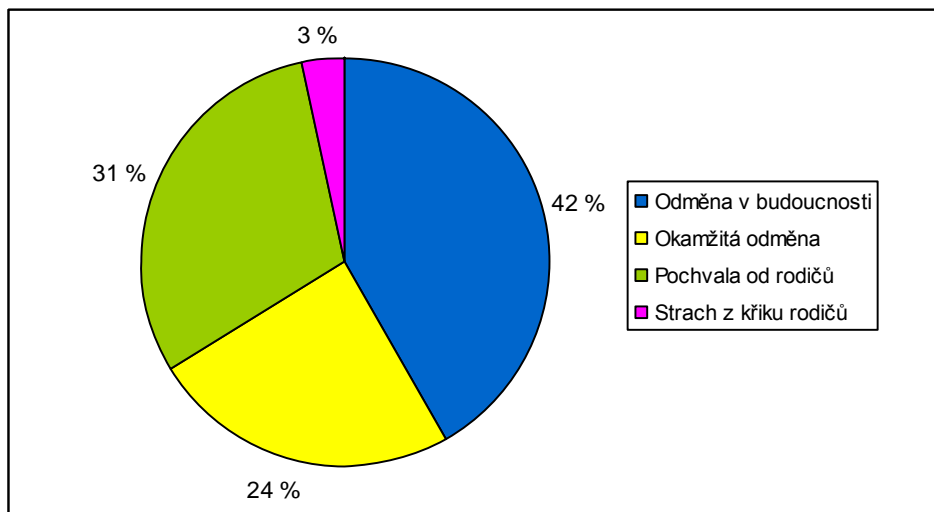
Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu 19 je zřejmé, že žáci jsou z 56 % z celkového počtu dotázaných žáků motivováni k lepším výsledkům ve škole. Zbylých 44 % z celkového počtu respondentů nejsou motivováni k lepším výsledkům ve škole. Pokud respondent odpověděl na osmou otázku v dotazníku (viz příloha A) ano, mohl odpovědět, čím je motivován k lepším výsledkům ve škole. Na tuto otázku nechtělo odpovídat 45 respondentů.

Jelikož byla tato otázka otevřená a respondent mohl odpovídat jakýmkoliv způsobem, stanovila jsem si čtyři kategorie, do kterých jsem řadila odpovědi. Část respondentů motivovalo to, že budou mít lepší práci, budoucnost, nedopadnou špatně, dosáhnou maturity. Tyto odpovědi jsem zařadila do skupiny, kterou jsem nazvala odměna v budoucnosti. Další kategorií je okamžitá odměna, kde byly zařazeny finanční a hmotné odměny. Pochvala od rodičů je další kategorií, žáci nechtějí rodiče zklamat a chtějí, aby na ně byli pyšní. Někteří argumentovali tím, že se učí kvůli tomu, aby rodiče na ně nekřičeli, neomezovali jim volný čas. Tato skupina se nazývá strach z křiku rodičů.

Na grafu 20 je vidět, že žáky motivují rodiče odměnou v budoucnosti ze 42 % žáků, kteří odpověděli na doplňující osmou otázku (viz příloha A), ze 31 % pochvalou, z 24 % okamžitou odměnou a ze 3 % strachem z křiku rodičů.

Graf 20 Důvody k lepším výsledkům ve škole (n = 144)

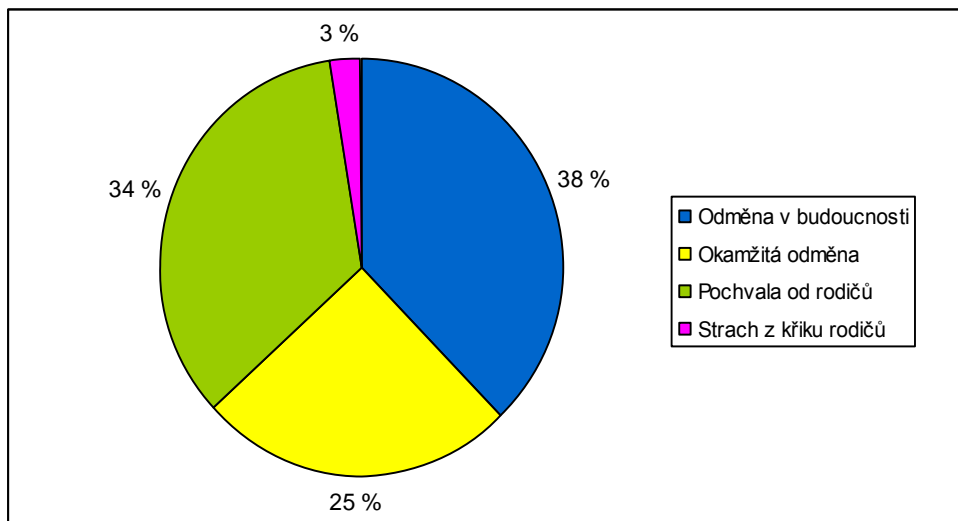

Zdroj: vlastní zpracování

11.1 Motivování školsky úspěšných žáků k lepším výsledkům ve škole

Na grafu 21 můžeme vidět, že rodiče žáky motivují k tomu, aby dosahovali lepších výsledků ve škole, různými způsoby. 38 % žáků, kteří vyplnili doplňující odpověď k otázce č. 8 (viz příloha A), jsou motivováni odměnou v budoucnosti, ze 34 % pochvalou od nich, z 25 % okamžitou odměnou, ze 3 % strachem z křiku rodičů.

Graf 21 Motivování školsky úspěšných žáků (n = 114)

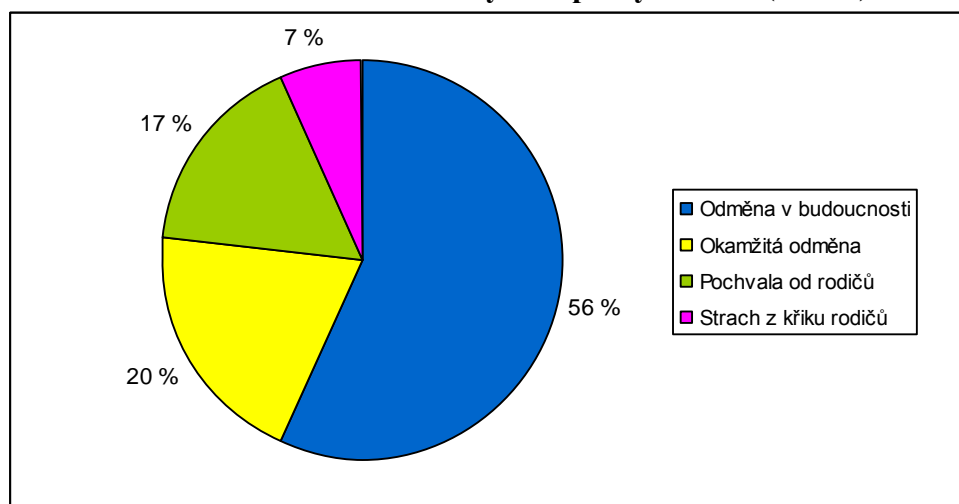

Zdroj: vlastní zpracování

11.2 Motivování školsky neúspěšných žáků k lepším výsledkům ve škole

Z grafu 22 je zřejmé, že 56 % žáků, kteří vyplnili doplňující osmou otázku (viz příloha A), je motivováno odměnou v budoucnosti, 20 % okamžitou odměnou, 17 % pochvalou od rodičů a 7 % strachem z křiku rodičů k lepším výsledkům ve škole.

Graf 22 Motivování školsky neúspěšných žáků (n = 30)

Zdroj: vlastní zpracování

12 Komunikace v rodinách školsky úspěšných žáků

Z celkového počtu 338 respondentů se ukázalo, že 271 žáků se cítí být spíše úspěšní ve škole z hlediska školních výsledků. Z toho jde o 206 žen a 65 mužů. 149 matek úspěšných žáků dosáhlo středoškolského vzdělání, 85 matek mají základní vzdělání, 37 vysokoškolské vzdělání.

S matkou komunikují každý den 52 % úspěšných žáků, 35 % jednou týdně, 11 % jednou měsíčně a 2 % nikdy o školních výsledcích. S otcem nejčastěji mluví o školních výsledcích jednou týdně 30 % úspěšných žáků, 25 % jednou měsíčně a stejných 25 % nikdy. 20 % úspěšných žáků si povídá s otcem každý den. Celkově s rodiči o činnostech, událostech a akcích školy komunikují úspěšní žáci ze 47 % jednou týdně, 26 % jednou měsíčně, 22 % každý den a 5 % nikdy.

Jestli si vypracovali žáci domácí úkoly, většinou rodiče vůbec nekontrolují. 86 % úspěšným žákům rodiče nekontrolují domácí úkoly nikdy, 6 % kontrolují jednou za měsíc, 4 % žákům kontrolují jednou týdně a nebo každý den. Úspěšné žáky z 51 % rodiče neomezují jejich volný čas nikdy, 44 % žáků jsou omezováni jejich rodiči výjimečně, 4 % často a 1 % vždy. Na otázku, jestli jsou rodiče doma, když přijdou děti ze školy, odpovědělo 40 % respondentů často, 35 % výjimečně, 13 % vždy a 12 % nikdy.

151 úspěšných žáků, což je 56 % z celkového počtu úspěšných žáků, jsou motivováni rodiči k lepším výsledkům ve škole. 120 úspěšných žáků, což je 44 % z celkového počtu úspěšných žáků, nejsou motivováni rodiči k lepším výsledkům ve škole. Zde jsou nejčastější příčiny, které motivují žáky k lepším výsledkům ve škole. Úspěšné žáky nejvíce ovlivňuje k lepším výsledkům ve škole odměna v budoucnosti, která činí 38 % z počtu úspěšných žáků, kteří odpověděli na osmou otázku ano a uvedli, čím je rodiče motivují. Pod pojmem odměna v budoucnosti se skrývá dobrá práce a životní podmínky. Dále 34 % úspěšných žáků motivuje pochvala od rodičů k lepším výsledkům ve škole, 25 % okamžitá odměna a 3 % strach z křiku rodičů.

13 Komunikace v rodinách školsky neúspěšných žáků

Z celkového počtu respondentů se cítí být neúspěšní z hlediska školních výsledků ve škole 37 žen a 30 mužů. Celkem neúspěšných žáků je tedy 67. 33 žáků má matku s dokončeným středoškolským vzděláním, 25 matek má základní vzdělání, 9 neúspěšných žáků má matku s vysokoškolským vzděláním.

S matkou komunikují 51 % neúspěšných žáků o školních výsledcích každý den, 36 % jednou za týden a 13 % jednou za měsíc. Nenašel se žák, který by nekomunikoval s matkou nikdy. S otcem se baví o školních výsledcích méně často než s matkou. 33 % neúspěšných žáků komunikuje s otcem jednou týdně, 30 % jednou měsíčně, 22 % každý den a 15 % nikdy. S rodiči 34 % neúspěšných žáků mluví o školních akcích, aktivitách jednou za týden, 31 % každý den, 25 % jednou za měsíc a 10 % nikdy.

86 % neúspěšných žáků nekontrolují rodiče, jestli si vypracovali domácí úkoly. 6 % rodičů kontrolují jednou měsíčně a 4 % kontrolují jednou týdně a každý den. 45 % rodičů omezují volný čas jejich neúspěšných dětí výjimečně a 42 % neomezují jejich volný čas. 13 % neúspěšných žáků omezují rodiče volný čas často. 38 % respondentů odpovědělo, že jsou rodiče doma, když přijdou ze školy, výjimečně a 37 % často. 15 % jsou doma vždy, když přijdou děti ze školy a 10 % nikdy.

Ze 67 respondentů, kteří se cítí být spíše neúspěšní z hlediska školních výsledků ve škole, je 38 respondentů, neboli 57 % neúspěšných žáků motivováno rodiči a 29 žáků, což je 43 % neúspěšných žáků, nejsou motivováni rodiči k lepším výsledkům ve škole. Ti žáci, kteří odpověděli na osmou otázku ano, mohli uvést, čím je rodiče motivují k lepším výsledkům ve škole. Nyní uvedu nejčastější důvody. 56 % neúspěšných žáků z počtu žáků, kteří odpověděli na doplňující otázku, je motivováno k lepším výsledkům ve škole z důvodu lepší budoucnosti a práce. 20 % žáků je motivováno k lepším výsledkům ve škole pomocí okamžité odměny, 17 % je motivováno pochvalou od rodičů a 7 % strachem z křiku rodičů.

14 Závěr

Bakalářská práce se zabývala souvislostmi mezi komunikací v rodině a subjektivní úspěšností žáka. Cílem mé práce bylo analyzovat rodinnou komunikaci z hlediska podpory nebo inhibice školní úspěšnosti, porovnat komunikaci v rodinách školsky úspěšných a neúspěšných žáků.

V teoretické části byly shrnuty základní informace o pojmech rodina, komunikace, motivace, zapojování rodičů do vzdělávání jejich dětí. Praktickou část tvořilo dotazníkové šetření, které bylo realizováno na Obchodní akademii a jazykové škole s právem státní jazykové zkoušky Liberec. Jako výzkumnou metodu jsem si zvolila dotazník. Po získání 338 dotazníků od respondentů jsem postupně analyzovala získané informace. Ke zpracování dat jsem použila počítačový program Microsoft Excel a Statgraphics Centurion XVI.

Šetřením jsem zjistila, že komunikace hraje v zapojování rodičů do vzdělávání jejich dětí značnou roli. Zjistila jsem, že žáci častěji mluví s matkou než s otcem o školních výsledcích. Rozdíl v komunikaci úspěšných a neúspěšných žáků s rodiči jsem neshledala. Důvodem může být pouze subjektivní pocit školní úspěšnosti žáků. Rodiče intervenují do vzdělávání dětí jak pozitivním, tak negativním způsobem. Více jak polovina respondentů je motivována rodiči k lepším výsledkům ve škole. Úspěšné žáky nejčastěji motivuje odměna v budoucnosti a pochvala od rodičů, neúspěšné žáky motivuje odměna v budoucnosti a okamžitá odměna. Přes snahu rodičů žáky motivovat k lepším výsledkům ve škole je mohou i inhibovat. Rodiče chtějí pro žáka to nejlepší, ale on to může vnímat jinak. Mezi příčiny inhibice by mohly patřit například přílišné zajímání se rodičů o žákovu aktivitu ve škole, zklamání v rodičích, rozhodnutí rodičů o výběru školy. Výsledky se rozcházejí pouze v omezování volného času rodiči a rodičovské přítomnosti. Zatímco rodiče úspěšných žáků jsou doma často, když se žáci vrátí ze školy, a neomezují jejich volný čas, rodiče neúspěšných žáků jsou doma výjimečně, když přijdou žáci ze školy. Jejich volný čas omezují pouze ve výjimečných případech.

Zjistila jsem skutečnost, že frekvence komunikace s matkou o školních výsledcích klesá s vyšším vystudovaným ročníkem. Tento závěr se shoduje se závěrem z přehledové studie (Desforges, Abouchaar, 2003).

15 Diskuse

Hlavním cílem bakalářské práce bylo analyzovat rodinnou komunikaci z hlediska podpory nebo inhibice školní úspěšnosti a porovnat komunikaci v rodinách školsky úspěšných a neúspěšných žáků.

Kvůli nedostupnosti údajů o školním prospěchu všech žáků na škole jsem zkoumala subjektivní pocit školní úspěšnosti žáků. Žáci se sami hodnotili, zda se cítí být spíše úspěšní či neúspěšní z hlediska školních výsledků ve škole. Tedy zjišťovala jsem rozdíly v komunikaci v rodinách žáků, kteří sami sebe vnímají jako úspěšné nebo neúspěšné. To je důvod, proč se má zjištění liší oproti výsledkům z přehledové studie (Desforges, Abouchaar, 2003). Ti zkoumali vztah jednotlivých faktorů týkajících se rodinné komunikace ke skutečné, měřitelné školní úspěšnosti. Prokázali, že čím vyšší je dosažení výsledků žáků ve škole, tím častěji se rodiče zapojují do vzdělávání jejich dětí.

Tento rozdíl zkoumání se s velkou pravděpodobností odráží na rozdílu mezi závěry z mého výzkumu a z metaanalýzy. Existují také jiné faktory, které ovlivňují zapojování rodičů do vzdělávání jejich dětí. Mezi ně můžeme zařadit například různé socioekonomické statusy, chudobu, zdraví v rodině, etnickou kulturu a odlišné vnímání role rodiče (Desforges, Abouchaar, 2003). Zaměřila jsem se pouze na komunikaci v rodině. Ta ale není jediný faktor, který ovlivňuje školní úspěšnost žáků.

Úspěšní žáci hovoří s rodiči stejně často jako neúspěšní žáci. Důvodem nezjištění rozdílu může být zkoumání subjektivního pocitu úspěšnosti žáků. Žáci se sami hodnotili, zda se cítí být spíše úspěšní či neúspěšní z hlediska školních výsledků ve škole. Každý žák má jiné pocity, aspirace. Někdo se cítí být úspěšný s hodnocením dobře na vysvědčení a naopak někdo se může cítit neúspěšný s hodnocením chvalitebně. Subjektivní pocity poskytují pouze orientační informace, a proto je nemůžeme považovat za obecně platné.

Ve výzkumu jsem zjistila, že rodiče neúspěšných žáků jsou doma pouze výjimečně, když přijdou žáci ze školy. Nemusí to znamenat, že se rodiče o dítě nestarají, nezajímají. Důvodem mohou být například směnné provozy v práci, zahraniční pracovní cesty a podobně. Někteří motivovaní žáci uvedli, že se cítí být neúspěšní z hlediska školních výsledků ve škole. Důvodem může být opět subjektivní pocit úspěšnosti, ale také inhibice školní úspěšnosti ze strany rodičů. Rodiče podporující žáky ve velké míře v nesprávných situacích je mohou vést do fáze, kdy se žák přestává snažit být lepší ve škole.

V porovnání vzorku respondentů z mého výzkumu se základním souborem respondentů ze všech středních škol mohu označit vzorek za malý. Prováděla jsem tedy

výběrové šetření, a proto nemohu zobecnit výsledky výzkumu na celý základní soubor. Kdyby se shromáždily informace i z jiných škol náhodným způsobem, mohly by se výsledky považovat za obecně platné. Věřím, že například výsledky výzkumu z odborných učilišť v porovnání s obchodní akademií by se mohly v mnoha případech lišit.

Seznam použitých zdrojů

- ČAPEK, R., 2008. *Odměny a tresty ve školní praxi*. 1. vyd. Praha: Grada. 160 s. ISBN 978-80-247-1718-0.
- DESFORGES, CH., ABOUCHAAR, A., 2003. *The Impact of Parental Involvement, Parental Support and Family Education on Pupil Achievements and Adjustment: A Literature Review*. RR433. (výzkumná zpráva). Nottingham: Queen's Printer. 108 s. ISBN 1 84185 999 0. [online] shlédnuto 11. 11. 2012. Dostupné z: http://bgfl.org/bgfl/custom/files_uploaded/uploaded_resources/18617/Desforges.pdf.
- DVOŘÁK, D., 2005. *Efektivní učení ve škole*. 1. vyd. Praha: Portál. 142 s. ISBN 80-7178-556-3.
- HARRIS, A., GOODALL, J., 2007 *Engaging Parents in Raising Achievement. Do Parents Know They Matter?* DCSF RW-004. (výzkumná zpráva z projektu Specialist's schools and Academies Trust). Warwick : University of Warwick. 93 s. [online] shlédnuto 22. 3. 2013. Dostupné z: <http://dera.ioe.ac.uk/6639/1/DCSF-RW004.pdf>.
- HELUS, Z., HRABAL, V., KULIČ, V., MAREŠ, J., 1979. *Psychologie školní úspěšnosti žáků*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 263 s. ISBN neuvedeno.
- CHRÁSKA, M., 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- KRAUS, B., 2008. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál. 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- MATOUŠEK, O., 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. rozš. a přepr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. 144 s. ISBN 80-85850-24-9.

- SATIROVÁ, V., 2006. *Kniha o rodině*. 2. vyd. Praha: Práh. 357 s. ISBN 80-7252-150-0.
- SOBOTKOVÁ, I., 2007. *Psychologie rodiny*. 2. přepr. vyd. Praha: Portál. 219 s. ISBN 978-80-7367-250-8.
- ŠPAŇHELOVÁ. Vzájemná komunikace rodič - dítě. *AZ RODINA.cz* [online]. © 2007 - 2013 [cit. 2013-06-01]. Dostupné z: <http://www.azrodina.cz/1885-vzajemna-komunikace-rodic-dite>.
- TONUCCI, F., 1991. *Vyučovat nebo naučit?* 1. vyd. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. 65 s. ISBN 80-901065-1-X.
- VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol., 2007. *Pedagogika pro učitele*. 1. vyd. Praha: Grada. 402 s. ISBN 978-80-247-1734-0.
- VYBÍRAL, Z., 2005. *Psychologie komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál. 319 s. ISBN 80-7178-998-4.
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2004 [vid. 22. 4. 2013]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idiblio=58471&nr=561~2F2004~20Sb.&ft=pdf>.
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2012 [vid. 2. 12. 2012]. Dostupné z: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/094-1963-sb-zakon-o-rodine.html>.

Seznam příloh

Příloha A Dotazník – Komunikace o školních aktivitách v rodině očima středoškoláka

Příloha A

Dotazník – Komunikace o školních aktivitách v rodině očima středoškoláka

Dobrý den,

jsem studentkou pedagogické fakulty na Technické univerzitě v Liberci. Do rukou se Vám dostává dotazník, který je určen výhradně pro účely méjí bakalářské práce, která zkoumá komunikaci v rodině a její vliv na školní prospěch středoškoláků. Přečtěte si prosím následující otázky a zakroužkujte odpověď, s kterou se nejvíce ztotožňujete. Dotazník je dobrovolný, anonymní a nezabere Vám více jak 5 minut.

Předem Vám děkuji za vyplnění.

Bc. Lenka Mitlehnerová

Pohlaví:

a) muž

b) žena

Nyní studuji ... ročník:

a) první

b) druhý

c) třetí

d) čtvrtý

1. Nejvyšší dosažené vzdělání Vaší matky je:

a) základní

b) středoškolské zakončené výučním listem

c) středoškolské zakončené maturitní zkouškou

d) vysokoškolské bakalářské

e) vysokoškolské magisterské/inženýrské

f) jiné, prosím uveďte: _____

2. Jak často mluvíte o školních výsledcích s Vaší matkou?

a) nikdy

b) alespoň 1x měsíčně

c) 1x týdně

d) každý den

3. Jak často mluvíte o školních výsledcích s Vaším otcem?

a) nikdy

b) alespoň 1x měsíčně

c) 1x týdně

d) každý den

4. Jak často si povídáte s rodiči o činnostech, událostech, akcích Vaší školy?

a) nikdy

b) alespoň 1x měsíčně

c) 1x týdně

d) každý den

5. Jak často Vás rodiče kontrolují, zda jste udělal/a domácí úkol?

- a) nikdy   b) alespoň 1x měsíčně   c) 1x týdně   d) každý den

6. Omezují Vám rodiče množství volného času? (televize, počítač, kamarádi)

- a) nikdy   b) výjimečně   c) často   d) vždy

7. Je alespoň jeden z rodičů doma, když přijdete ze školy?

- a) nikdy   b) výjimečně   c) často   d) vždy

8. Motivují Vás rodiče k lepším výsledkům ve škole?

- a) ne
b) ano, uveďte čím: _____

9. O sobě mohu říct, že ve škole jsem (z hlediska školních výsledků)

- a) spíše úspěšný/á   b) spíše (bohužel) neúspěšný/á